

**Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı**

**KIZ ÇOCUKLARININ ZORUNLU EĞİTİM SONRASI
ORTAÖĞRETİME DEVAM ETMEME NEDENLERİ**

**Veysel BORA
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali TAŞ**

BURDUR, 2012

**Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı**

**KIZ ÇOCUKLARININ ZORUNLU EğİTİM SONRASI
ORTAÖğRETİME DEVAM ETMEME NEDENLERİ**

**Veysel BORA
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali TAŞ**

BURDUR, 2012

**MAKÜ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 03/01/2012 tarih ve 2012/04 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 16/01/2012 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Veysel BORA'nın **KIZ ÇOCUKLARININ ZORUNLU EĞİTİM SONRASI ORTAÖĞRETİME DEVAM ETMEME NEDENLERİ** konulu tez çalışması Eğitim Bilimleri (Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi) Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Doç. Dr. Ali TAŞ

ÜYE

: Doç. Dr. Ekber TOMUL

ÜYE

: Doç. Dr. Sadık KARTAL

ONAY

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

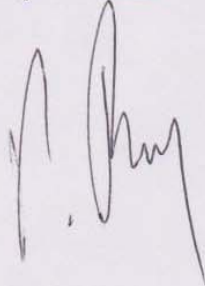
Bildirim Sayfası

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişim açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

31/01/2012

Veysel BORA

ÖZET

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmeme Nedenleri

Veysel BORA

Bu çalışma, zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarının ortaöğretime devam etmeme nedenlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Urfa merkez, ilçeleri ve ilçelere bağlı köylerde zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime göndermeyen 46 veli oluşturmaktadır. Veriler görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarının ortaöğretime devam etmemesinde ailelerin ekonomik durumlarının, okullarda uygulanan karma eğitim uygulamasının, okullarda uygulanan kılık kıyafet uygulamasının ve kız çocuklarına biçilmiş toplumsal rollerin önemli olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Kız Çocukları, Zorunlu Eğitim

ABSTRACT

Girls' Ceasing Reasons Of Secondary Education After The Compulsory One.

Veysel BORA

This study aims to determine the girls ceasing reasons of secondary education after the compulsory one. Study group of this research consists of 46 parents who are from the centre of Şanlıurfa, its towns and villages and also have not sent their daughters to high school after compulsory education. Data were obtained by a semi-structured interview form and a tape recorder. In data analysis process, content analysis method was used.

According to the results, economic conditions of families, mixed gender education, clothing, roles that society formed for girls are the reasons of ceasing the secondary education.

Key Words: Secondary education, Girls, Compulsory education.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
BİLDİRİM.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	vi
TABLolar/ ÇİZELGELER DİZİNİ.....	ix
TEŞEKKÜRLER.....	x
BÖLÜM I.....	1
Giriş	1
Amaç.....	4
Önem.....	4
Sınırlılıkları.....	5
Tanımlar.....	5
BÖLÜM II.....	6
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	6
Kuramsal Çerçeve.....	6
Eğitim.....	6
Eğitimin Açık İşlevleri.....	7
Toplumun Kültür Mirasının Birikimi ve Aktarılması İşlevi.....	7
Yenilikçi ve Değişmeyi Sağlayıcı Elemanlar Yetiştirme İşlevi.....	8
Eğitimin Siyasal İşlevi.....	9
Eğitimin Ekonomik İşlevi.....	10
Eğitimin Gizli İşlevleri.....	11
Sağlıklı Yaşam İşlevi.....	12

Suç Oranını Düşürme İşlevi.....	13
Demokrasiye ve Sosyal Yaşama Katılım İşlevi.....	14
Eş Seçme ve Tanıdık Sağlama İşlevi.....	15
Kadın Eğitiminin Önemi.....	15
Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim.....	18
Orta Öğretimin Farklı Özellikleri.....	19
Eğitim Hakkının Yasal Temelleri.....	20
Uluslararası Belgelerde Eğitim Hakkı.....	21
Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi.....	22
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Eğitim Hakkı.....	22
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesinde Eğitim.....	23
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.....	23
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW).....	25
Herkes İçin Eğitim Ulusal Hedefleri ve Dakar Eylem Planı.....	26
Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Konferansları.....	27
Avrupa Sosyal Şartı.....	28
Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi.....	28
Ulusal Mevzuatta Eğitim Hakkı.....	29
Anayasada Eğitim Hakkı.....	29
1982 Anayasasında Eğitim Hakkı.....	30
1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.....	31
Milli Eğitim Temel Kanunu Göre Ortaöğretim.....	31
Eğitimde Fırsat Eşitliğini Engelleyen Nedenler.....	32
Ekonomik Nedenler.....	34
Coğrafi Nedenler.....	34
Siyasi Nedenler.....	34
Bireysel Etmenler.....	35
Toplumsal Nedenler.....	35
İlgili Araştırmalar.....	38

Yöntem.....	43
Araştırma Modeli.....	43
Çalışma Grubu.....	43
Veri Toplama	47
Verilerin Çözümlemesi.....	47
BÖLÜM IV.....	49
Bulgular ve Yorumlar.....	49
Kız Çocuğunun Ortaöğretime Devam Etmemesine Karar Veren Kişiyeye Ait Bulgular.....	49
Kız Çocuğunun Ortaöğretime Devam Etmeme Nedenlerine Ait Bulgular.....	50
Kız Çocuğunun Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Okul Kaynaklı Nedenlere Ait Bulgular.....	52
Kız Çocuklarının Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Kültür ve Çevre Kaynaklı Nedenlere Ait Bulgular.....	56
Kız Çocuklarının Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Ekonomik Nedenlere Ait Bulgular.....	60
Kız Çocuklarının Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Bireysel Nedenlere Ait Bulgular.....	63
BÖLÜM V.....	65
Sonuç ve Öneriler.....	65
Sonuçlar.....	65
Öneriler.....	66
KAYNAKÇA.....	67
EKLER	
Ek 1 Görüşme Cetveli.....	74
ÖZ GEÇMİŞ.....	77

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Okullaşma Oranları.....	36
2. Anne, Baba ve Kız Çocuklarına Ait Demografik Özellikler.....	45
3. Okula Devam Etmemeye Karar Veren Kişi.....	49
4. Okula Devam Etmeme Nedenleri.....	51
5. Okul Kaynaklı Nedenler.....	52
6. Kültür ve Çevre Kaynaklı Nedenler.....	56
7. Ekonomik Kaynaklı Nedenler.....	61
8. Bireysel Kaynaklı Nedenler.....	63

TEŞEKKÜR

Yüksek lisansa başladığım ilk günden bugüne, engin hoşgörüsü, değerli bilgileri ve sürekli moral veren tutumu ile yardımını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli hocam Doç. Dr. Ali TAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım

Yüksek lisans eğitimi süresince değerli bilgilerini paylaşan ders hocalarım, Doç. Dr. Ekber TOMUL, Doç. Dr. Sadık KARTAL, Doç. Dr. Kamile DEMİR ve Yrd. Doç. Dr. Emine BABAOĞLAN'a ayrıca teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimine başlamamda bana her zaman destek olan çok değerli hocam Doç. Dr. Hilmi DEMİRKAYA' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana hep destek olan sevgili arkadaşlarım Abdullah SELVİTOPU, Ömer ATASEVEN ve Yusuf DEMİRKAYA'ya, verileri toplama sürecinde Urfa ilinde bana yardımcı olan sevgili arkadaşlarım Murat TURGUT, eşi Güllü TURGUT ve Mehmet Ramazan ÇEVİK'e ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan aileme ve varlıklarıyla beni mutlu eden yeğenlerim Buğra Kaan ve Tunahan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

BÖLÜM I

Giriş

Bilim ve teknolojide gerçekleşen ilerlemeler bağılı olarak her geçen gün yeniliklerle karşılaşmaktadır. Bu yenilikleri takip edebilen ve edemeyen devletler toplumsal, siyasal ve ekonomik bakımdan farklı bir görünüm sergilemektedirler. Özellikle ekonomik yönden ortaya çıkan farklılıklar toplumlar arasındaki gelişmişlik düzeyini etkilemektedir.

Dünya ülkeleri içerisinde gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerin kalkınmaya ihtiyacı vardır. Gelişmişlik ancak kalkınmayla gerçekleşmektedir. Nitelikli bir kalkınma içinde nitelikli insan yetiştirilmesi ve insan sermayesine yatırım yapılması gerekmektedir. Bu durum göz önüne alındığında bir ülkenin kalkınmasıyla eğitimi arasında çok sıkı bir ilişki olduğu söylenebilir (Psacharopoulos, 2004). Toplumsal, ekonomik, yönetsel ve siyasal gelişmeler için eğitim bir ön koşuldur. Ekonomik yönden büyüme yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bu bilgiler sayesinde teknolojinin geliştirilmesi sonucunda sağlanır. Yine ekonomik yönden kalkınma, ülke insanının kişisel ve toplumsal gelişmesiyle oldukça sıkı bir şekilde bağlıdır. Ekonomik kalkınmayı hızlandırmak bakımından, eğitim yoluyla geliştirilen ve toplumsal davranışlarla kalkınmanın amacına uygun olan nitelikli insan gücünün oluşturulması son derece önem teşkil etmektedir. Kalkınmanın olması için gerekli olan insan gücünün yetiştirilmesi için de eğitim ayrı bir önem taşımaktadır (Kaya, 1974)

Eğitim sadece ekonomik büyüme için değil aynı zamanda ülkenin ekonomik yönden büyümesini destekleyen daha geniş bir süreç içinde hayati önem taşımaktadır. Bunlara eğitim dışsallıkları da diyebiliriz. Eğitimin daha yüksek kazanç, daha iyi bir toplum sağlığı, bebek ölüm oranında ve bebek doğum oranında düşme, demokratikleşme, siyasi istikrar, yoksulluğun ve eşitsizliğin azaltılması, daha düşük suç oranları ve çevre bilincinin oluşması gibi birçok net faydaları vardır (Türkmen, 2002).

Gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmak ve küreselleşen dünyada toplum yapısını koruyabilmemizin önündeki en önemli sorunlardan biri kuşkusuz eğitimde kadın ve erkekler arasında bulunan fırsat eşitliğinin olmamasıdır. OECD tarafından yapılan araştırmalar sonucunda kadın ve erkeklerin eğitim seviyesinin artması ile işte daha

verimli ve daha üretken olma arasında anlamsal, olumlu bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır. Fırsat eşitliği, eşitlik ile ilgili bir kavram olup demokratik toplumun özünü oluşturmaktadır. Eğitim yoluyla ülkemizde yaşayan bütün çocuklara ve gençlere kendini gerçekleştirme, üretkenlik, toplumsal sorumluluk, güçlü insan ilişkileri kurabilmelerini sağlayıcı fırsatlar verilmektedir. Fırsat eşitliği, önemli toplumsal kurumlara ya da konumlara girme hakkının ayrıcalık olmaksızın herkese tanınması ve evrensel temellere bağlı olması anlamına gelir. Kadınla erkek arasındaki eşitsizlik bir insan hakları sorunudur. Eşitlik, sosyal adaletin önemli bir koşulu ve aynı zamanda kalkınma ve barışın vazgeçilmez önkoşulu olarak görülmektedir. Ülke halkının sürekli ve nitelikli eğitim alması, o ülkenin refah ve mutluluk seviyesini arttırmaktadır. Eğitimin bu denli önem kazandığı bilgi tabanlı bir dünyada kadın erkek arasındaki fırsat eşitliğinin sağlanması toplumların gelişmişlik düzeyinde en önemli faktörler arasındadır. Fırsat eşitliği fikri, meslek ve eğitimsel yapının, yaş, cinsiyet, zenginlik gibi niteliklere göre değil, başarı ve yeteneğe göre doldurulması gerektiğini ileri süren meritokrasi anlayışının doğmasına neden olmuştur (Tural, 2002). Uluslararası toplumlarda eğitimde eşitlik kavramı ilk kez 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer almıştır. Bu bildirgenin yayınlanmasından sonra 1989 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla bir kez daha yenilenmiştir. Çocuklar İçin Dünya Zirvesinde 1990 yılında bir araya gelen dünya liderleri kız çocuklarının okullaşması için özenle mücadele edeceklerini taahhüt etmişlerdir (Dilli, 2006). Kız çocuklarının okula kazandırılması dünyada ve ülkemizde yasalarla güvence altına alınmıştır.

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının zeminini ise Cumhuriyet devrimleri oluşturmaktadır. 1923 yılında Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden yıllarda, kadın-erkek arasında tam bir eşitlik olması gerekliliğine olan inançla gerçekleştirilen devrimlerle, bir yandan modern bir devlet yapısı oluşturulurken, öte yandan da büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk on yılda yapılan reformlar, kadının yurttaşlık hakkını kazanmasının yanında Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamıştır. Günümüzde kadınların toplumdaki mevcut durumlarına bakıldığında ise Cumhuriyet döneminde kazanılan haklara rağmen cinsiyet eşitsizliklerinin varlığı, özellikle eğitim alanında görülmeye devam etmektedir. Okullaşma oranlarına bakıldığında kızlarla erkekler arasındaki farklılık göze çarpmaktadır. Kızların okullaşma oranı erkeklerinkine göre düşük seviyededir.

Kadınların eğitim düzeyinin güçlendirilmesi, kadınların öz gelişimine ve refahına katkıda bulunmakla beraber, Türkiye'nin ekonomik potansiyelini arttıracak ve aynı zamanda, kadınların küreselleşme sürecine katılmalarını da kolaylaştıracaktır. Dahası toplumsal cinsiyet kalıplarının aşılmasını da sağlayacaktır. Öte yandan kız çocuklarının okullaşması, yarının annelerinin eğitilmiş olması anlamına gelir. Kadınların eğitim düzeyinin artması onları ekonomik anlamda güçlendirecek, kendisinin ve ailesinin hayat standartlarını yükseltebilecek duruma gelmesini sağlayacaktır. Bir çocuğun okula gidip gitmeyeceğini belirleme açısından da annenin eğitim düzeyi önemlidir. UNICEF' in yaptığı çalışmalar sonucunda eğitilmiş annelerin görmüş oldukları eğitim süresinin uzunluğu, onların çocukların eğitimine verdikleri desteği arttırmaktadır (Dilli, 2006). Kız çocuklarının eğitilmiş olması bölgeler arası dengesizlikleri de azaltacaktır. Çünkü ülkelerin genelde az gelişmiş bölgelerinde okuma-yazma oranı daha düşük düzeydedir. Okuma-yazma oranı arttıkça kadın, çağ dışı uygulamalar karşısında daha bilinçli bir tavır sergileyecek ve toplumun çağdaşlaşmasına katkıda bulunacaktır (Oturan, 2003).

Eğitim kız erkek çocukların bütün bireylerin toplumsal yapıda kendilerine uygun görülen rolleri öğrenmeleri ve bunu yerine getirmelerini sağlayacak davranışları öğretmektedir (Gönenç, Ayhan ve Bakır, 2002). Ülkemizde ve dünya ülkelerinde her zaman dile getirilmesine karşın cinsiyet yönünden eğitimde fırsat eşitliği istenen düzeye getirilememiştir. Dünyada milyonlarca kız çocuğu hiç okula gitmemiş, eğitimini tamamlayamamış ya da hakları olan kaliteli eğitimi alamamışlardır. Bu durumda milyonlarca kız çocuğu yaşadıkları toplumun kıyasına itilmiş, yaşamları olması gerekenden daha sağlıksız, becerileri daha az, hayatlarında çok az seçenek bulunan ve geleceğe ilişkin umutları hayli düşük olan çocuklardır (UNICEF, 2004).

Türkiye de eğitim hakkını güvenceye almak için 1982 anayasasının 42.maddesinde "kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlamak amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımlar yapar." ifadesi eğitim hakkını en azından ilköğretim çağında fırsat eşitliğine dönüştürmeyi amaçlamıştır. Devletler fırsat eşitliğini sağlayabilmek için bir takım sosyal kurumlardan faydalanır. Bu kurumların başında da okul gelmektedir. Eğitim ve öğretim ihtiyacının karşılandığı sistematik kuruma okul denir. Okul eğitim ve öğretimi meslek edinmiş kişilerin, belirli yaş ve nitelikteki öğrencileri, belirli bir program ve amaçlar doğrultusunda yetiştirdikleri, kendileri ve toplum için yararlı bireyler haline

getirmeye çalıştıkları mekanlardır. (Özmen, 2004). Okullar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıracak güçtedir. Bu nedenle ülkemizde özellikle kadınların okullaşması sağlanmalıdır. Yapılan çalışmalarda Türkiye’de halen ortaöğretim ve yükseköğretimde okullaşma oranlarının düşük olduğu ve cinsiyetler arası eşitsizliklerin önemli bir sorun olduğu belirtilmektedir. Türkiye’de kadınların eğitime katılımı kırsal kesimde ve ülkenin doğusunda hala önemli bir eğitim sorunudur (Tomul, 2007).

Ortaöğretimde net okullaşma son on yıllık dönemde %50’nin altından %70’in üzerine çıkmıştır. 2010-2011 ders yılında net okullaşma oranı %69,33’tür. Bu oran aynı yıl için erkeklerde yüzde 72.35, kızlar da ise yüzde 66.14’tür. Bu oran eğitime erişimde kız çocuklarının aleyhine bir durum olduğunu göstermektedir (Eğitim Sen, 2011). Ortaöğretim düzeyi okullaşmada cinsiyete göre farklılıklar Ankara, İstanbul, İzmir ve diğer batı illerinde çok az veya hiç yokken Güneydoğu ve Doğu’nun birçok ilinde ayrıca batıda az gelişmiş illerde belirgindir (UNCEF, 2011). Çalışmanın yapıldığı Şanlıurfa İli de ortaöğretimde cinsiyete göre farklılaşmanın yüksek olduğu iller arasında yer almakta ve zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etme oranın düşük olduğu iller arasındadır. Bu İl’de ilköğretim düzeyinde okullaşma oranı %97.34’tür. Aynı yıl erkeklerde net okullaşma oranı %97.99 iken kızlarda bu oran %96.66’dur. Yine aynı yılda ortaöğretimde net okullaşma oranı %36.59’dur. Bu oran erkeklerde %44.15 iken kızlarda %28.64’tür (MEB, 2011).

Amaç

Bu çalışma, zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarının ortaöğretime devam etmeme nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu genel amaçla ilişkili olarak aşağıdaki alt amaçlar;

- 1- Kız çocuklarının okula gitmemesine karar vereni,
- 2- Kız çocuklarını okula göndermeme nedenlerini, belirlemektir.

Önem

İlköğretimde okullaşma oranının %98'lere ulaştığı ülkemizde, mezun öğrencilerin büyük bir kısmı ortaöğretime devam etmektedir. 2010-2011 eğitim öğretim yılında ortaöğretime devam edenler içerisinde ise kızların oranı erkeklere göre %6.21 daha düşüktür. Bu çalışma, ortaöğretime devam etmede cinsiyet ayrımcılığının sona ermesine, zorunlu eğitim sonrası kız öğrencilerin okula gitmeme nedenlerinin ortaya

çıkartılmasına ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yasal ve yönetsel düzenlemeler yapmasına katkı sağlayabilir.

Sınırlılıklar

1-Araştırma 2011 yılında Şanlıurfa il merkezi Eyyübiye Mahallesi, Suruç ilçe merkezi, Suruç'a bağlı Gölcük ve Dinlence köylerinde ve Viranşehir ilçesine bağlı Mehmetçik Köyünde ve yakın bir mezrada zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmeyen kız çocukları ve velilerini kapsamaktadır.

Tanımlar

Zorunlu eğitim: İlköğretim 6 - 14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar, İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Ortaöğretim: İlköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsamaktadır.

Fırsat eşitliği: Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanmasıdır.

BÖLÜM II

Kuramsal Çerçeve Ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, eğitim, eğitimin işlevleri, eğitimin hukuksal temelleri ve eğitimde fırsat eşitliğine yönelik kuramsal çerçeve yer almaktadır. Ayrıca, bu alanla ilgili araştırmalara da yer verilmektedir.

Kuramsal Çerçeve

Eğitim

Eğitim en genel anlamıyla, insanları yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanların kişiliğinde farklılaşmaların olması beklenir. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. Başka bir tanıma göre eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1994). Eğitim siyasi, toplumsal ve kültürel bütünleşmenin de en etkin araçlarından birisidir. Günümüzde ekonomik ve sosyal kalkınmanın en önemli birleşenlerinden birisi olan eğitimin toplumsal, kültürel, sosyal ve ekonomik olarak birçok faydası vardır (Türkmen, 2002). Eğitimin bu faydalarından kadın erkek herkes eşit şekilde faydalanmalıdır.

Eğitimin en önemli görevlerinden birisi şüphesiz çocuğa toplumsal kuralları ve değerleri öğretmek onu topluma kaynaştırmasıdır. Toplum ve eğitim arasındaki ilişki birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Bir toplumun yaşamını sürdürebilmesi, sağlıklı bir şekilde devam etmesi ve gelişebilmesi için eğitim en vazgeçilmez unsurdur (Cicioğlu, 1987). Burada Ertürk'ün eğitim, bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak yaptığı tanım akla gelmektedir. Bu tanımla eğitime iki görev düşmektedir. Birincisi, bir toplumun bilim, sanat, kültürel, teknik ve din gibi çeşitli değerlerini genç kuşaklara aktarmaktır. İkinci görevi ise bir toplumun davranışlarında istendik değişmeler yaratmak ve sürekli bir gelişme içinde bulunan bilim, teknik ve güzel sanatlardaki değişimi genç kuşaklara aktarmaktır. Toplumsallaşma, bireyin toplumun sosyo kültürel unsurlarını içselleştirdiği, kişiliğinin farkına vardığı ve toplumsal görevler üstlenmek zorunda kaldığı ve toplumsal çevreyle uyumunu sağlayan bir süreçtir (Doğan, 2004). Toplumsallaşma sürecinde toplumsal bir etkileşim söz konusudur. Bu etkileşim

sürecinde birey bir taraftan toplumun norm ve değerlerine göre şekillenirken, diğer taraftan da sahip olduğu değerlere göre toplumun içinde etkili olur (Şişman, 2000).

Eğitimin toplumsal faydaları deyince en geniş anlamda bunu çocuğun eğitimi olarak ele alabiliriz. Çocuğun eğitimi diye tanımladığımız bu süreci topluma hazırlama olarak da adlandırabiliriz. Bu süreçle çocuk belli bir toplumla ve dar anlamda ise belli bir grupta bütünleşmektedir (Tezcan, 1999).

Eğitimin işlevleri Tezcan'a göre (1999) "Açık" ve "Gizli" işlevler olarak ikiye ayrılır.

Eğitimin Açık İşlevleri

Toplumun kültürel mirasının biriktirilmesi ve aktarılması, yenilikçi ve değişmeyi sağlayıcı elemanlar yetiştirmek, siyasal, toplumsal, seçme ve ekonomik gibi noktalar eğitimin açık işlevi olarak ele alınabilir.

Toplumun Kültür Mirasının Birikimi ve Aktarılması İşlevi

Kültürün herkes tarafından kabul edilebilecek ortak bir tanımını bulmak zordur. Bu yüzden kültürle ilgili birçok tanım vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Kültür, "bilgiyi, inancı, sanatı, ahlakı, örf ve adetleri bireyin mensup olduğu toplumun bir uzvu olması itibariyle kazandığı alışkanlıklarını ve bütün diğer maharetlerini kapsayan gayet karmaşık bir bütündür". Diğer bir tanımda kültür "dünyasını, varlığının bütün tarihi boyunca tabiatını ve kendisini nasıl idare edeceğini anlamak suretiyle insanın bizzat meydana getirmiş olduğu eserdir". Kültür; "bir milletten doğan ve yalnız o millete mahsus olan, milletten millete değişen, milletten millete geçmeyen, manevi değerlerin adıdır" olarak tanımlanmıştır (Sözer, 2007). Toplumların sürekliliğini sağlayabilmeleri için kültürlerini korumaları ve aktarmaları gerekmektedir. Eğitimin en başta gelen görevlerinden birisi, kültür zenginliklerini ve toplumsal yaşam biçimlerini genç kuşaklara aktarmaktır. Eğitim, bu aktarma işlemini yürütürken, bir yandan toplumsal değerlerin korunması sorumluluğunu, diğer yandan çağdaş toplumun eleştirici ve yenilikçi etkenleri karşısında anlayış, düşünce ve yaşantı gelişmelerini engellememe sorumluluğunu yüklenmiş olması nedeniyle, bunları toplumsal yapıyı sarsmadan gerçekleştirmesi son derece önemlidir. Bir yandan geçmişin aktarılması, diğer yandan sanayi toplumlarındaki baş döndürücü hızla değişen hayat düzeninin zorunlu kıldığı yeni yaşam biçiminin yerleşmesi gibi

birbirine ters düşen iki durum, ancak eğitimle uyumlu hale getirilebilir. Geleneksel değerlerden gerekli olanların devam ettirilmesi ve toplum yapısının gelişimine yönelik hayat akışını bozmayacak yeni değerlerin seçilip alınması yine eğitimle sağlanabilir (Başaran, 1989).

Geniş anlamda eğitim bireyin, toplum değerlerine ve yaşama biçimlerine sağlıklı uyumuna yardım eden bir süreçtir. Bireyin söz konusu olan bu değerlere uyum yapması iki düzeyde, "kazanılması istenen değerler" ve "gerçek değerler" şeklinde düşünülmektedir. Bir toplumun genel olarak değer ve davranış normları, o toplumun gerçek tercihlerini göstermektedir. Bununla birlikte dinamik bir toplum, bireylerde bazı istek ve ideallerin gelişmesine yol açabilmektedir (Varış, 1971). Eğitim toplum dinamizmini, toplum kurumlarını geliştirmek yoluyla yöneltmekten sorumlu, sürekli bir kuşaktan diğerine devredilen ve bilimsel tutum isteyen bir çeşit toplum mühendisliğidir. Bu nedenle eğitim kültürü tanıtma amacının yanı sıra kültürü geliştirme amacını da taşımaktadır (Varış, 1971).

Yenilikçi ve Değişmeyi Sağlayıcı Elemanlar Yetiştirme İşlevi

Yenileşme, hem yeni usuller, hem de yeni düşünceler ortaya çıkarır. Bu şekilde düşünüldüğünde eski olana karşı bir meydan okuma söz konusudur. Burada eğitim sistemi iki farklı rol oynar. Birincisi yenilikçi elemanlar yetiştirmek ikincisi ise asgari uyumsuzluklarla gerekli değişimleri gerçekleştirmektir (Tezcan, 1999). Eğitim bilimsel yeniliklere açık olmalıdır. Bireyleri yetiştirirken hem toplumsal bütünlüğü sağlamalı hem de yaratıcı, yenilikçi, gelişime açık bireyler yetiştirmelidir (Dilli, 2006). Ortaya atılan yeni fikirler, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, değişen ve gelişen toplumlarda bireylerin yeni tutum ve edimler kazanmasına sebep olur. Bireylerce ve eğitim kurumlarınca geliştirilen araştırma ve buluşlar teknolojinin yardımıyla hem yeni hem de çözümlenmemiş eski sorunlara yeni ve yeterli çözüm yolları bularak kültürel mirasa katkıda bulunur.

Her toplum belirli bir değişikliği, bir hareketliliği, bir yeniliği kendi içerisinde yaşar. Bundan dolayı her toplum dinamik bir yapı özelliği gösterir. Toplumların tarihi incelendiğinde bütün toplumların ekonomik faaliyetlerinin, politik oluşumlarının, ahlak kurallarının, örf ve adetlerinin zamanla değiştiği görülmektedir. Toplumsal değişmeyi genelde çeşitli alanlarda bilgi birikiminin artması ile teknolojinin gelişmesiyle yeniliklerin artması hızlandırır. Bu hızlı değişime ayak uyduracak

bireyler yetiştirmek eğitimin en öncelikli görevidir. Bu yüzden eğitim toplumsal değişmeden etkilenirken bir yandan da toplumsal değişme de bir araç olarak görev yapmaktadır. Bireylerin topluma ayak uydurmalarında ve bireylerin değişime uymasını sağlayarak en önemli görevi üstlenmektedir (Fidan ve Erden, 1998).

Bu bakımdan topluma yenilikçi ve değişmeyi sağlayıcı bireyleri yetiştirecek olan bireylerin annelerinin de eğitim süreci içinde fazla kalması gerekmektedir.

Eğitimin Siyasal İşlevi

Eğitim; demokrasi, özgür düşünce, yurttaşlık bilinci, eşitlik, adalet, milli kültürün tanınması ve benimsenmesi gibi konularda önemli bir görevi yerine getirmektedir (Buluç, 2007). Eğitimin siyasal işlevlerini üç grupta toplayıp inceleyebiliriz (Fidan ve Erden, 1998). Bunlar:

1. Toplumdaki bireylere milli değerleri kazandırarak millet bilinci oluşturma ve mevcut siyasal düzeni koruma,
2. Lider yetiştirme,
3. Seçmen yetiştirme.

Eğitimin siyasal niteliği, eğitimin devletin bir işlevi oluşundan ileri gelmektedir. Siyasal bakımdan eğitimin başlıca iki görevi olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, mevcut siyasal sisteme sadakati sağlayarak, topluma bir birlik ve dayanışma ruhu kazandırılabilir. Bütün siyasal sistemler çocuklara ve yurttaşlara bir siyasi eğitim vermek isterler. Bu şekilde toplumda birlik, beraberlik ve dayanışma sağlanır (Tezcan, 1999). Milli ideolojiyi, değerleri ve idealleri toplumdaki bireylere kazandırarak mevcut siyasi rejime bağlı olarak yetiştirirler. Her milletin anayasasında belirlenmiş olan siyasal sistemi benimseyen, bu sisteme bağlı ve bu sistemin gelişmesinde sorumluluk sahibi olacak bireyler yetiştirmek eğitimin en temel siyasal işlevidir (Kaya, 1993). Eğitim sistemleri bir yandan toplumdaki bireylere milli bilinci kazandırarak mevcut siyasal sistemin devamlılığını sağlarken, öte yandan ülkenin yönetiminde rol alacak ve siyasal sistemin gelişmesinde liderlik yapacak insanlar yetiştirmektedir. Eğitim önderlerin seçim ve eğitilmesinde en önemli role sahiptir (Tezcan, 1999). Demokratik toplumlarda eğitimin lider yetiştirme işlevi eğitim sistemimiz içerisinde hiçbir zümre, sınıf, aile vb. gözetilmeksizin yerine getirilmektedir.

Eğitimin diğer bir siyasi işlevi iyi birer seçmen yetiştirmektir. Demokratik toplumlarda seçmenlik bireyin en temel hak ve görevlerinden biridir. Demokrasinin sağlıklı yürümesi için toplumdaki bireylerin bu hak ve sorumluluklarını en iyi biçimde yerine

getirmeleri gerekmektedir. (Fidan ve Erden, 1998). Eğitim bu işlevini yerine getirebildiği sürece bir toplumda gerçek demokrasi sağlanmış olur. Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin seçme görevlerini daha iyi ve daha dikkatli yerine getirdikleri yapılan araştırmalarda belirlenmiştir (Haveman ve Wolfe, 1984). Bu bağlamda Türkiye’de kız çocuklarının ortaöğretime devamlarının sağlanması da daha bilinçli seçmenler yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Eğitimin Ekonomik İşlevi

Ekonomik kalkınmanın temelini eğitim olduğu öne sürülmektedir. Eğitimin, insan sermayesine yapılan bir yatırım şekli olduğu görüşü eğitim plânlamasını önemli ölçüde etkilemiştir. Eğitim ekonomisi alanında çalışan bilim adamları eğitimin ekonomik kalkınmanın temeli olduğunu öne sürmüşlerdir. İnsan sermayesine yapılan en büyük yatırımın eğitim olduğu yapılan araştırmalarda kanıtlanmıştır (Küçük, 2005). Becker (2002); modern ekonomilerin en önemli sermayesinin insan sermayesi olduğunu vurgulayarak, içinde bulunduğumuz çağı “insan sermayesi çağı” olarak nitelendirmekte ve hem bireylerin hem de bir bütün olarak ekonomilerin başarısının insana yaptıkları yatırımın yoğunluğu ve etkililiğine bağlı olduğunu belirtmektedir (Kavak, 2010).

Eğitimin ekonomik işlevini toplumdaki bireylere belli bir beceri kazandırarak onları üretici durumuna getirmek ve endüstri, tarım, hizmet alanlarında toplumun ihtiyacı olan nitelikli insan gücünü yetiştirmek olarak belirtebiliriz. Bilgi toplumuna geçişin en önemli şartlarından birisi bilgiye yapılacak olan yatırımlardır. Bu nedenle ülkelerin gelişmesine en büyük katkıyı insan kaynaklarına yapılan yatırım sağlayacaktır (DPT, 2000). Bu yatırımları yapabilen ülkeler, yeni alanlarda istihdam ve üretim yaratabilmiş, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme kaydeden, vatandaşlarına kaliteli bir eğitim, sağlık ve diğer sosyal alanlarda hizmet sunabilen ülkeler olacaktır (Türkmen, 2002).

Dünyada yirmi birinci yüzyıla girerken insanların daha iyi bir yaşam düzeyine sahip olmalarını isteyen ülkeler toplumlarının refah düzeyini arttırmak için ekonomik, sosyal ve kültürel yönden toplumlarını kalkındırmayı en önemli gündem maddeleri arasına almışlardır. Eğitim kalkınmanın temelinde ki ekonomik, siyasal ve sosyal alandaki gelişmelere katkıda bulunun en önemli unsurdur. Yapılan araştırmalarda ekonomik gelişme ve eğitimin yaygınlaşması arasında sıkı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Gelişmiş ülkelerin nüfusunun az gelişmiş ülkelerin nüfusuna göre daha eğitilmiş olduğu ortaya çıkartılmıştır (Teyfur, 2007).

Eğitimin ekonomik büyümeyi etkileyen üç mekanizması vardır. Birincisi; iş üretimini arttıran ve yüksek seviyedeki üretime doğru büyük geçiş sağlayan iş gücü eğitiminin yükselmesini sağlar. İkincisi; eğitimin ekonomideki yeni gücü, teknolojik gelişmeyi sağlayarak yeni bilgiyi, ürünleri artırır ve üretimi geliştirir (Romer, 1990). Üçüncüsü ise eğitim yenilikleri anlamak, yenilikleri sunmak ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak gerekli yeni bilgilerin yayılmasını sağlar (Hanushek ve Kimko, 2000).

Yapılan araştırmalarda eğitimin bireysel ve toplumsal ekonomik getirilerde çok etkili olduğu görülmüştür. Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalara baktığımızda da, eğitimin an açık etkisinin bireylerin eğitim düzeyiyle ekonomik getirileri arasındaki ilişki olduğu görülmektedir. Bireylerin bir yıllık fazla eğitiminin yıllık gelirlerinde yüzde sekiz artışa sebep olduğu ortaya çıkartılmıştır. Eğitimin sürecinde daha fazla kalınmasıyla işçilerin iş piyasasındaki başarılarının arttığı ve artış sonucu kazançlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Eğitimin ekonomik yönden bireylere bir diğer katkısı yüksek eğitilmiş insanların iş bulmalarının daha kolay olmasıdır. Avrupa Birliği ülkelerinde ilkökul mezunları işsizlerin sayısı daha eğitilmiş işsizlerin sayısından iki kat fazladır. Yükseköğretim mezunu işsizlerin oranı lise mezunu işsizlerin oranından daha düşüktür (OECD, 2006). Yine OECD tarafından yapılan çalışmada yüksek öğretim mezunu bir kişinin lise mezunu bir kişiden yüzde on beş daha fazla gelir elde ettiği belirtilmiştir. Ülkelerin ekonomik büyümeleri ve eğitim düzeyleri arasında sıkı bir ilişki olduğu doksan sekiz ülkede 1965 ile 1985 yılları arasında Barro tarafından yapılan araştırmada belirtilmiştir. Geri kalmış ülkelerin diğer ülkelere göre eğitim yönüyle daha düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Eğitimin ekonomik büyümede ve iş bulmada bu kadar önemli olması, kadınların da bu süreçte eğitilmiş olması ve ülke ekonomisinin kalkınmasında etkili olması gerekmektedir.

Eğitimin Gizli İşlevleri

Eğitimin toplumsal olarak bakıldığında sadece açık işlevleri yoktur. Daha sağlıklı ve uzun ömürlü bir yaşam, bebek ve ölüm oranında düşme, demokratikleşme, siyasi istikrar, daha düşük suç oranları ve çevre bilincinin oluşması gibi birçok gizli işlevleri de bulunmaktadır (Tezcan, 1999). Bu gizli işlevlerini açık işlevlerinin çıktıları olarak da düşünebiliriz.

Sağlıklı Yaşam İşlevi

Bir toplumun eğitim seviyesi ile demografik yapısı arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Toplumda daha iyi sağlık göstergelerinin olması, o toplumda bireylerin daha iyi eğitime sahip olduğunun kanıtıdır (Türkmen, 2002). Daha fazla eğitim almış bireyler daha yüksek gelir elde ettikleri veya sosyal kurumlardan daha fazla yararlanmaları sayesinde daha sağlıklı kalabilmektedirler. Diyet yapma, sigara ve alkol kullanımı, tıbbi bakım alma, egzersiz yapma, güvenli cinsel ilişkiye girme ve emniyet kemeri kullanma gibi insan sağlığını etkileyen durumlarda daha fazla eğitim almış insanlar daha duyarlı davranmaktadırlar (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004). Diğer etkilerin aynı kalması durumunda ölümlerle daha çok eğitim arasında da negatif bir ilişki söz edilebilir (Toubmanand Rosen, 1982; aktaran, Psacharopoulos ve Patrinos, 2004).

Eğitim ile sağlık arasındaki önemli bir nokta aile fertlerinin eğitiminin yalnız kendi sağlıkları ile ilgili olmadığı, çocuklarının sağlığını da etkilediğidir. Elde edilen araştırma sonuçlarında en ilginç sonuçlardan birisi de ebeveynlerin eğitim seviyesi ile çocukların doğuştaki ağırlıkları arasında istatistiksel olarak pozitif bir ilişkinin ortaya çıkmasıdır (Rozenweig ve Schultz, 1991). Ayrıca daha eğitilmiş bireyler sağlık durumlarına daha fazla kontrol ve daha erken teşhis ettikleri için daha sonraki hastalıklarla ekonomik ve zaman kaybını azalttıkları görülmüştür. Bazı OECD ülkelerinde yapılan araştırmalarda kansere yakalanma, ciddi böbrek rahatsızlıkları, kalp krizine yakalanma oranları yüksek eğitimlilerde daha düşük çıkmıştır.

Eğitim bireylerin sağlığını etkileyecek zararlı alışkanlıklardan da uzak durmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin birçok hastalığa ve neticede ölüme sebep olan sigara daha az eğitimlilerde daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Eğitim sisteminin içerisinde de daha uzun süre kalan bireylerin daha fazla egzersiz yapmaktadırlar. Eğitim sürecinde daha fazla kalan bireyler kişisel bakımlarına daha fazla önem vermektedirler (Feinstein, 2006). Hasta olan bireyler daha iyi tıbbi tavsiyeleri takip eder ve uygun ilaç kullanmaya özen gösterir (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004). Bu durum sağlıklı yaşamı etkileyecek mekanizmaların başında gelmektedir. Eğitilmiş bireyler bilgi ve daha iyi öğrenme yetenekleri sayesinde muhtemelen daha iyi ilaçlar edinirler ve bu daha yeni olan ilaçlar sağlığı düzeltir, daha sonra bu eğitimin daha iyi bir sağlık için bir mekanizma olabileceği sonucunu doğurur. Eğitimin daha yeni geliştirilen ilaçların tercih edilmesi üzerinde de olumlu etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Lleras, Muney ve Lichtenberg, 2002; aktaran, Riddell, 2004)). Bu bilgilere bakıldığında kadınların eğitim sürecinde daha fazla durmalarının sağlıklı toplumların oluşmasında çok önemli olduğu görülmektedir.

Dünya Bankası'nın 2001 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre, kadınların ilkökula kayıt olma oranlarındaki yüzde 10'luk bir artış çocuk ölüm oranlarını, 1000 canlı doğumda 4.1 ölüm oranında azaltmakta ve kadınların orta derecedeki okullara kaydolma oranındaki benzer bir artış 1000 canlı doğumda 5.6 oranında daha az ölüm olmasını sağlamaktadır. Gelişmekte olan 49 ülkede yapılan araştırma sonucunda, beş yaşın altındaki çocuklardaki en yüksek ölüm oranının kadınların eğitim görmemiş oldukları hanelerde ve en düşük oranın da annelerin orta veya daha yüksek öğretim gördüğü hanelerde olduğunu göstermiştir.

Suç Oranını Düşürme İşlevi

Ekonomik durumun kötü olması toplumlarda suça iten en büyük etkenlerin başında gelmektedir. Eğitimin gelir seviyesi üzerindeki olumlu etkisi ekonomik sebepler nedeniyle işlenen suçların azalmasında büyük rol oynamaktadır. Toplumsal dayanışmayı arttırıcı ve gelir dağılımını düzenleyici etkileri olan eğitim suç oranlarının düşmesine yol açmaktadır (Türkmen, 2002). Eğitim programlarının sosyalleşme ve denetim aktivitelerine olan olumlu etkisi sonucu suç oranlarında düşüş gerçekleşmektedir. Eğitim sürecinden erken ayrılma ve başarısızlıkların azaltılması genç bireyler arasında anti sosyal davranışlara ve suçtan kaçınmalara önemli katkılar sağlamaktadır.

ABD'de beyaz erkekler ve siyah erkekler arasında yapılan araştırmada eğitim seviyesi ile hapse girme oranları arasında yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Liseyi bitiren siyah ve beyaz erkeklerde suç işleme oranlarında düşme görülmüştür (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004). Eğitimi bir yıl uzatmanın beyaz erkeklerde %0,1, siyah erkeklerde %0,5 oranında suç işlemeyi azalttığı yapılan araştırmalarla ortaya çıkartılmıştır. Liseyi bitirmenin adam öldürme, kundakçılık, araba hırsızlığında yapılan araştırmalarda suç oranında düşüşler gerçekleştirdiğini göstermiş. ABD' de yapılan araştırmada lise mezuniyet oranlarındaki %1'lik bir artışın yarattığı sosyal faydalar, yılda yaklaşık 0.9 milyar dolar ile 1.9 milyar dolar arasında tasarruf sağlayabilir sonucunu ortaya çıkartmıştır. Yine Feinsteinin İngiltere'de yaptığı araştırmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Benzer sonuçlarda ki bu durum yazar Feinstein tarafından ortaöğretim mezuniyetinin ücretler üzerindeki olumlu etkisine bağlanmaktadır. Yazara göre İngiltere'de çalışma yaşında bulunan ortaöğretim mezunlarındaki %1'lik artışın sayesinde suç oranlarında düşüş gerçekleşmektedir. Suç işlemedeki bu azalmanın getirisinin 10 milyon ile 320 milyon sterlin arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Demokrasiye ve Sosyal Yaşama Katılım İşlevi

Eğitimin yararlarının sivil boyutu ve seçim boyutu, randevu alabilme, kamu politikalarını etkilemeye yönelik etkinlik, kamu politikalarını etkileme arzusu, kamu seçimlerinde oy kullanma, diğer insanlara veya kamu sorunlarına ve siyasi partilere, sivil ve sosyal gruplara toleranslı davranma gibi oluşumlara güvenirlir ve daha fazla katılım sağlarlar (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004). Ortaöğretime devam eden öğrenciler demokratik kuruluşlarda yer almak ve toplumsal örgütlere katılmak suretiyle politikaya atılma imkanını oluşturarak sosyal sermaye oluşumuna yardımcı olur.

Siyaset bilimciler uzun zamandır eğitimin sosyal katılıma etkilerini analiz etmektedir. Eğitim ve oy kullanma arasında güçlü bir bağlantı vardır. Yüksek eğitim gönüllü ve yardımlaşma kuruluşlarına katılımı artırır. Eğitim insanların birbirlerine olan güven, organizasyonlara katılım ve kulüp üyeliklerine daha duyarlıdır. Bununla beraber sadece son zamanlarda yapılan çalışmalar eğitimin vatandaşlık katılımı üzerine etkisini ya da gözlenemeyen faktörlerden etkilenen eğitim ve yurttaşlık katılımı arasındaki ilişkinin artıp artmadığını daha çok belirlemeye çalışmaktadır. Eğitimin artmasıyla gelir seviyesi ile ilgili düzeltmeler yapıldıktan sonra, kişilerin aldıkları eğitim seviyesinin artması ile vakıf, dernek ve yardım kuruluşlarına yaptıkları bağışlarında arttığı gerçeğini ortaya koymuştur (Türkmen, 2002). Ayrıca, eğitim aşağıdaki işlevleri gerçekleştirmeye katkıda bulunmakla duyarlı vatandaşlığın gelişmesini de olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bunlar;

- Politik haberleri ve kampanyaları takip ederler,
- Politik toplantılara katılırlar,
- Toplumsal meselelerde çalışırlar,
- Diğer insanların görüşlerini paylaşmalarını ikna ederler,
- Politik meseleleri arkadaşlarıyla tartışırlar,
- Onlar kendi kendilerine politik aktivite düşünürler,
- Siyasi bir partiye kendilerini yakın görürler ve hükümetlere güvenirlir (Oeropoulos, 2003).

Ortaöğretime devam etmenin yurttaşlık katılımına etkisi olduğu yönünde tahminler bulunmaktadır. (Acemoglu ve Angrist, 2001). Ayrıca eğitimin oy kullanma

davranışları, gazete okuma olasılığını ve gruplar içerisinde özgürce konuşmaya olan güçlü etkisi herkesçe kabul edilmektedir. Lise eğitimine eklenen her bir yıl kişilerin oy kullanma olasılığını yüzde yedi oranında yükseltmektedir. Yine demokrasi ve eğitim arasındaki ilişkiyi belirleyen bir diğer önemli gösterge de ABD’de yapılan bir araştırma sonucudur. Bu araştırmaya göre lise seviyesinden daha düşük düzeyde eğitime sahip olan vatandaşlar arasında oy kullanma yüzdesinin sadece %23 olduğu ve bu kişilerin oy kullanırken en fazla reklam kampanyalarından etkilendiğini göstermiştir (Türkmen, 2002). Eğitilmiş insanlar toplumun aykırı bulunduğu konularda örneğin din karşıtlığı, kominizm ve homoseksüellik gibi yönelimleri özgürce konuşabilmektedir.

Eş Seçme ve Tanıdık Sağlama İşlevi

Bireyler okullarda arkadaşları arasından kendilerine eş seçerler. Özellikle yükseköğretimde okuyan öğrenciler evlenmek için kendilerine uygun kişiyi rahatça tanıyıp seçebilme imkanına sahiptirler. Eğitimin eş seçmenin yanı sıra bireylere tanıdık sağlama ve arkadaş çevresini genişletme olanağı da sağlar. Bu çevre bireylerin aldıkları eğitim seviyesinin yükselmesiyle paralel olarak genişler. Okul ortamında tanışan ve birbirlerini iyi tanıma fırsatı bulan bireyler ileriki yıllarda iş ya da mesleki olarak birbirleriyle ilişkiler kuracak ve birbirlerine destek olacaklardır (Tezcan, 1999). Eğitim sürecinde fazla kalan kadınlar daha özgürce eş seçiminde bulunabilecek ve böylece istemedikleri kişilerle evlendirilme gibi olumsuz durumlar ortadan kalkacaktır. Kız çocuklarının erken yaşta evlenmeleri bu şekilde önlenabilir.

Kadın Eğitiminin Önemi

Eğitim, sosyal ve ekonomik gelişimin itici güçlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Eğitimin seviyesine ve dağılımına bağlı olarak eğitimin ekonomik ve sosyal açıdan önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle eğitim düzeylerinin artırılmasının yanı sıra kadınların eğitim seviyelerinin artırılması ayrı bir önem kazanmaktadır (Yumuşak, 2009). Toplumsal cinsiyet eşitliği demokrasinin temel bir ilkesi, sürdürülebilir kalkınmanın da koşullarından biri olmakla birlikte, toplumu güçlendirmenin temelinde de kadınların güçlendirilmesinin önemli bir unsur olduğu gerçeği bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle kadınların toplumsal konumlarına dayalı mevcut engellerin aşılması ve buna yönelik tüm önlemlerin alınması zorunluluğu bulunmaktadır. İnsan

haklarının vazgeçilmez bir hak olarak algılandığı ülkelerde, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmaları, artık insan haklarının bir gereği olarak değerlendirilmekte, kadınların siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik hayata katılımını sağlayacak tüm haklardan erkeklerle eşit şekilde yararlanmaları gerektiği kabul edilmektedir. Türk toplumunda cumhuriyet döneminde kadın erkek eşitsizliğini giderecek birçok önlem alınmıştır.

1923 yılında Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden yıllarda, kadın-erkek arasında tam bir eşitlik olması gerekliliğine olan inançla gerçekleştirilen devrimlerle, bir yandan modern bir devlet yapısı oluşturulurken, öte yandan da büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk 10 yılda yapılan reformlar, kadının yurttaşlık hakkını kazanmasının yanında Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamıştır. Yapılan reformlarda kadınların eğitim sisteminin içerisinde yer alması da göz önünde tutulmuştur. Kadınların ülke kalkınmasında ve gelişmesinde ki önemi, onların eğitim sürecinin içerisinde olmasının gerekliliği gerçeğini ortaya çıkarmıştır

Kadınların kalkınmada en aktif şekilde rol alması iyi bir eğitim süreci sonucunda gerçekleşebilir. Bir kız çocuğunu eğitmek, bir ailenin bütünü eğitmek demektir. Kız çocuklarının eğitilmesi ekonomik üretkenliği arttırma, bebek ve anne ölümlerinin azalması, beslenme düzeylerinin geliştirilmesi, daha sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi gibi konularda en önemli rolü oynamaktadır. Diğer bir yandan eğitim kız çocuklarının ve kadınların yaşamlarını kurtarır ve iyileştirir. Eğitim, kadınların kendi yaşamlarını kontrol edebilmelerini sağlar ve topluma katkıda bulunmalarını sağlayacak becerilerle donatır. Eğitim sayesinde kadınlar kendilerini ilgilendiren konularda kendi adlarına karar alabilirler ve ailelerini etkileyebilirler. Kadınların yönetimlere, ailelere, toplumlara, ekonomiye ve sunulan hizmetlere katılmaları ve bu alanlardaki gelişmeler üzerinde etkili olmaları herkesin yararınaadır. Böylece kalkınma aileleri daha eşit konuma getirir, güçlendirir, daha iyi hizmet almalarını sağlar ve çocuklar daha sağlıklı büyüyebilir.

Kızların eğitimi demek bir sonraki kuşağında eğitimi anlamına gelmektedir. Eğitim almış kızlar, aile kurup anne olduklarında çocuklarını okula gönderme eğiliminde olacaklardır. Bunun sonucunda kişiden kişiye aktarılan eğilimlerle birlikte, eğitimin gerek tek tek bireylere, gerekse de bütün bir topluma katkısı daha da artacaktır. UNICEF' in elli beş ülkede yaptığı çalışmaya göre eğitim görmüş annelerin kendi çocuklarını okula gönderme olasılıkları daha fazladır bu annelerin eğitim görme süreleri ne kadar çok artarsa çocuklarının eğitiminden sağladıkları yararlar da o

kadar artış göstermiştir. Sonuç olarak kız çocuklarının eğitimle artan okuma yazma ve dil becerileri sadece kendilerinin ve çocuklarının sağlığına katkıda değil, torunlarının da bu durumdan olumlu bir şekilde yararlanmasını sağlamaktadır (UNICEF, 2004).

Kadın eğitiminin yaygınlaşmasıyla ekonomik kalkınma arasında pozitif bir ilişkinin olduğu yapılan birçok araştırmada ciddi kanıtlarla ortaya konulmuştur. Kız çocuklarının eğitimine uzun dönemli yatırımlar yapan Güney Doğu Asya ve Latin Amerika gibi bölgeler kalkınmada diğer gelişmekte olan ülkelere göre daha ileri gitmişlerdir. Kadınların eğitim düzeyini erkeklerle eşit duruma gelecek şekilde yükseltmede başarısız olan ülkeler, kalkınma hızlarını düşürmekte, kalkınma maliyetlerini arttırmakta ve gelir düzeylerini düşürmektedir. Ekonomik kalkınma sonucu aileler daha yüksek gelir düzeyine ulaşabilirler. Gelir düzeyi yükselen aileler kızlarını okula gönderme hususunda ikna edilebilir. Bu da bir ülke için uzun dönemli ekonomik yarardır (UNICEF, 2004).

Eğitimin çocukların öğrenmesinin yanı sıra, yaşamın farklı yönlerine pozitif etkileri vardır. Örneğin okula giden çocukların, hastalıklardan korunabilme ve sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürme olasılıkları daha yüksektir. Bununla beraber okula devam eden bir çocuğun alınıp satılma, işçi olarak sömürülme, su istimal ve şiddete maruz kalma gibi durumlarla karşılaşması azalacaktır. Toplum hayatında kız çocuklarının bu tür uygulamalarla daha fazla karşılaşacağından, eğitimin koruyucu önemi kız çocukları için erkek çocuklarına göre bir kat daha artmaktadır. Kız çocuklarının eğitiminin topluma sağladığı faydalarından birisi de, aile büyüklüğü ile ailenin elindeki kaynaklar arasında daha sağlıklı bir denge kurulmasıdır. Kız çocuklarını eğitmiş bir toplumda çocuklar daha sağlıklı olacak ve bu çocukların daha azı ölecektir. Bir annenin eğitim seviyesi arttığında çocukları daha iyi beslenmekte ve daha az hastalanmaktadır. Yapılan araştırmalar bu etkiyi ortaya koymaktadır. Gelişmekte olan ülkelere elde edilen sonuçlara göre, annelerin fazladan gördükleri her bir yıllık eğitim, beş yaşından küçük çocuklarda ölüm oranını yüzde 5 ile yüzde 10 arasında azaltmaktadır (UNICEF, 2004). Yine anneler üzerinde yapılan araştırmalarda, zamanında okula gitmiş annelerin doğum esnasında ölme riskleri daha azdır. Eğitim almanın, yapılan doğum sayısını azaltıcı etkisi vardır. Eğitim süresine eklenen fazladan bir yıl her bin kadında iki anne ölümünün azaltması anlamına gelmektedir. Eğitilmiş kadınların gebelik ve doğum sırasında sağlık hizmeti alması, daha iyi beslenme ve doğumlar arasındaki zaman aralığını arttırması gibi konularda daha duyarlı oldukları araştırmalarla ortaya konmuştur.

Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim

Yirmi birinci yüzyıl, bir değişim çağıdır. Sürekli ve hızla değişen teknolojik, toplumsal, ekonomik ve siyasal yapılar; toplumsal ve teknik sistemlerin yapıların da, insan, amaç ve işleyişlerinde de gerekli değişikliklerin yapılmasını zorlamaktadır (Köksal, 2011). Çağın gerektirdiği donanıma bütün çocuklarımızın ve gençlerimizin kız erkek ayrımı olmaksızın sahip olması gerekmektedir. Bu donanımı sağlayacak olan yapı Türk Eğitim Sistemidir. Türk Eğitim Sistemi, bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılayacak şekilde ve bir bütünlük içinde “örgün eğitim” ve “yaygın eğitim” olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında yapılan düzenli eğitimidir. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsamaktadır (Köksal, 2011). Okulöncesi eğitim; isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar. İlköğretim 6-14 yaşlar arasındaki çocukların eğitimini kapsamaktadır. Milli Eğitim Temel kanununda ilköğretimin amacı; Her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yeteneklerini doğrultusunda hayata, bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. Ayrıca ilköğretim kız erkek bütün yurttaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu Anayasamızın bir hükmüdür.

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsamaktadır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre ortaöğretimin amacı; öğrencilere asgari bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak, ülkenin sosyoekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak, öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda, yükseköğretime, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlamak şeklinde açıklanmıştır.

Yapı olarak çok parçalı olan ortaöğretim sistemi yaygın bir sınıflandırmayla genel ve mesleki-teknik ortaöğretim olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Genel ortaöğretimin amacı yükseköğretime öğrenci hazırlamak olarak şekillenmiştir. Genel ortaöğretimde; Genel Liseler, Anadolu Liseleri, Fen Liseleri, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Spor Liseleri ve Çok Programlı Açık Öğretim Lisesi gibi adlar altında yedi lise türü bulunmaktadır. Mesleki-teknik ortaöğretimin amacı ise ağırlıklı olarak ara insan gücü yetiştirmektir. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde; Erkek Teknik Öğretim

Okulları, Kız Teknik Öğretim Okulları, Ticaret ve turizm öğretimi okulları ve Din öğretimi okullarında oluşmaktadır.

Orta Öğretimin Farklı Özellikleri

Eğitimin genel amaçlarında ülkeler arasında örtüşmeler olmasına rağmen, ortaöğretimdeki yapılar ve uygulamalar büyük değişiklikler göstermektedir. Bu farklılıklar yalnızca eğitimin her aşamasını tanımlamak için kullanılan terminolojide değil aynı zamanda zorunlu eğitim döngüsünün yapısında ve uzunluğunda da görülmektedir. Buna rağmen her ülkede kaliteli ortaöğretim hem birey hem de ülke gelişimi için vazgeçilmezdir. Günümüzde, temel eğitimin evrenselleştirilme sürecinin yanı sıra ortaöğretim; zorunlu ve zorunlu sonrası; tekdüze ve farklı; liyakate dayalı ve telafi edici; genel ve mesleki olmak gibi politik özellikleri bir araya getiren kendine özgü bir misyon üstlenmektedir. Bu seviyedeki ikilem, karmaşıklık ve belirsizlik, okullulaşmanın sağlanması konusunda zorluklar oluşturmaktadır. Orta öğretim için artmakta olan talep bağlamında bu kaçınılmaz ikilemin üstesinden gelmek ve öğrencilerin mevcut potansiyellerinin tümünü harekete geçirmelerini sağlayacak yollar ve alternatifler oluşturacak ortaöğretim politikaları geliştirmek politikaları yapanların sorumluluğundadır. Ortaöğretim, ilk veya temel öğretim ile iş gücü piyasası ve yüksek eğitim arasında bir köprüdür. Köprünün herkesin sığabileceği şeritleri veya yolları bulunabilir veya az sayıdaki ayrıcalıklı öğrencilerin ilköğretimden yüksek öğretime geçişini sağlayan ve ilk ve yükseköğretimin katılım oranlarını ve kalitesini yoğun bir biçimde koşullandıran bir darboğaz görevi yapabilir. Politika yapıcılarının eğitim politikalarını yaparken karşılaştıkları temel bir seçenek vardır; orta öğretim, eğitim sisteminin ya en zayıf bağlantısı olacak ya da dönüm noktası olacaktır (Dünya Bankası, 2005). Ortaöğretimin diğer eğitim kademelerinden farklılıkları vardır. Bu farklılıklar şunlardır;

-Ortaöğretim öğrencilerinin okulu tamamladıktan sonra çalışma hayatına başlama olasılıklarının daha fazla olmasına ve genelde ergen kişilerin daha çok seçim şanslarının olması ve çocuk ve yetişkin gençlere nazaran duygusal olarak daha isyankar olmaları nedeniyle öğrencinin ilgisini devam ettirme ihtiyacına hitap etmek üzere okullar arasında ve içinde istemcilere sunulan müfredatlarda heterojenliğe daha fazla ihtiyaç duyulur.

-Ortaöğretim iş piyasasında ihtiyaç olan kaliteli elemanları seçmek için eleme ve süzme görevi yapmaktadır. Bu durumun daha çok özel kesime faydalı olduğu gözükse de kamu yararına olan faydaları daha fazladır.

-Sosyal ve özel getirilerin ilköğretimden daha yüksek veya daha düşük olması göz önüne alınmaksızın muhtemelen ortaöğretimin özel getiri oranları sosyal getiri oranlarından daha yüksektir.

-Sadece ilköğretim eğitimi almış kişilere nazaran ortaöğretim mezunları daha gezici oldukları için sosyal getiriler içerisinde ulusal ve bölgesel toplum ve ekonomisinin yerel toplum ve ekonomisinden daha yüksek getiri oranına sahiptir.

-Çalışabilecek çağda olan ortaöğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu bir işte çalışma yükümlülüğünden ve erken evlenme durumundan ortaöğretim sayesinde kurtulmaktadır.

-Daha olgun ve genellikle politik açıdan aktif olan öğrenciler, yüksek öğretim öğrencileri ile ortak çıkarları olduğunu anlamamaya daha yatkındır. Toplumlar geliştikçe ve 1950'li yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerde ortaya çıktığı şekilde, orta öğretim öğrencileri büyük bir ihtimalle ebeveynlerden ve geçerli kültürden uzaklaşma, çete kültürü, okullulaşmaya karşı sevgisizlik ve toplum anlayışını ve dolayısıyla toplumu esas alan mali kaynak seçeneklerini yok etmeyi de içerebilecek olan kendi kültürlerini edineceklerdir (Dünya Bankası, 2005).

Eğitim Hakkının Yasal Temelleri

Hak insanların diğer insanların kendi hayatlarını yaşama şekline müdahale etmeden, kendi yaşamına yön verme özgürlüğüdür. Sözlüklerde hak kelimesi gerçeğe uygun, doğru, sabit ve kesin olan şey, korunup gözetilmesi ya da sahibine ödenmesi gereken imkanlar, menfaat, sorumluluk, borç gibi anlamlarda kullanılır (Okçu, 2007). Bu alanda en çok kullanılan insan hakları kavramıdır. İnsan hakları devlet tarafından güvence altına alınsın ya da alınmasın belirli bir tarihsel aşamada onurlu yaşam sürdürebilmek için bireylerin sahip olmaları gereken bütün hakları ifade eder (Akyüz, 2010).

Eğitim hakkı temel insan hakları olarak bilinen ve evrensel düzeyde kabul gören hakların ilk sıralarında yer alır. Eğitim hakkı diğer hakların bilinmesinde, kullanılmasında ve korunmasında anahtar role sahip olduğu için tüm haklar içerisinde özel bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakarsak eğitim hakkı insanların yaşam hakkında düşünce ve ifade özgürlüğü ile seçme ve seçilme hakkına kadar bütün hakların kullanılmasının ön şartıdır (UNICEF, 1999). Çağdaş ve demokratik toplumun gerektirdiği düşüncelere sahip, düşüncelerini özgürce açıklayabilen, girişimci ve araştırmacı, öz denetimini sağlayabilen, kendi haklarına sahip çıkan,

bireylerin haklarına saygılı, ruhen ve bedenen sağlıklı kişiler yetiştirmek bakımından eğitim hakkı çok önemlidir (Altunya, 2003). Kızların ortaöğretime devam edememeleri bu haktan yararlanamadıkları anlamına gelmektedir.

Eğitim sistemine devletlerin sahip olmaları ve sistemi kendi bakış ve görüş açıları ile yönlendirmeye çalışmaları eğitim hakkının korunması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Biryandan bireylerin kendi isteklerinden bile üstün görülen temel eğitim alma hakkı, bir yandan ebeveynlerin çocuklarını kendi görüşleri doğrultusunda yetiştirme isteği, diğer bir yandan da siyasi düşüncesini benimseyen nesiller yetiştirmek için devletin eğitimi kontrol etme arzusu eğitim hakkının korunmasını ulusal ve uluslar arası korunma sorununu ortaya çıkartmıştır. Bir insan olarak çocuğun temel hakları, uluslar arası sözleşmeler ve anayasalar tarafından güvenceye alınan ve özellikle de yargı organlarınca gerçekleştirilen koruma yollarına kavuşturulan haklardan oluşur (Akyüz, 2010).

Uluslararası Belgelerde Eğitim Hakkı

Temel insan hakkı olarak herkesçe bilinen ve uluslar arası düzeyde evrensel olarak kabul edilen hakların ilk sırasında eğitim hakkı yer alır. Eğitim hakkı evrensel düzeyde bütün insanların doğuştan kazandığı bir haktır. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitim hakkı yasal temellere dayandırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının eğitim hakkı anayasa ve uluslar arası hukukla güvence altına alınmıştır. Uluslar arası hukukta genel insan hakları belgeleri yanında çocuk haklarının, çocuklara özgü kurullarla özel olarak düzenlenmesinin iki önemli nedeni vardır. Birincisi, çocuğun yetişkin bir insanın küçültülmüş modeli olmadığı gerçeğidir. Çocuğun çevresini algılayışı, yorumlayışı yetişkinden farklıdır. Çocuğun kendine özgü fiziksel, zihinsel kişilik özellikleri ve gereksinimleri vardır. İkincisi ise çocukların bütün dünyada karşılaştıkları olumsuz durumlardır. Dünyada yoksulluk içinde yaşayan, beslenme, barınma, sağlık ve eğitim konusunda bakım görmeyen, çalıştırılarak ya da cinsel ticaret yoluyla sömürülen milyonlarca çocuğun olmasıdır. Bu nedenlerden dolayı uluslar arası hukukta çocuk hakları ile ilgili özel düzenlemeler yapılmıştır (Akyüz, 2010) .

Jaules de Jeune ilk olarak 1984 yılında çocukların korunmasına ilişkin bir örgütün kurulması düşüncesini uluslar arası alanda ortaya atmıştır. Bunun yanı sıra çocukların ve annelerinin korunması alanında uluslar arası bir merkez kurulması yolunda ilk resmi girişim ise 1912'de İsviçre'de görülmüştür. Bu yıllarda birinci dünya

savaşının ortaya çıkması çocuk hakları alanında yapılan çalışmalara ara verilmesine sebep olmuştur. Bürükselde 1921 yılında toplanan kongreyle “Uluslar arası Çocukları Koruma Birliği” kurulmuştur. Avrupa’da çocukların korunumu savaş sonunda acil bir durum haline gelmiştir.1924’te Cenevre’de “Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği” kurulmuştur. “Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi” bu birliğin hazırladığı belge olarak Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiştir. Cenevre Bildirgesi denilen bu çocuk hakları bildirgesinde, çocukların yaşama, gelişme, beslenme, yardım görme, istismardan korunma hakları güvence altına alınmıştır.

Milletler Cemiyeti Genel Kurulu 27 Eylül 1934 tarihinde Çocuk Hakları Bildirgesi’ni yeniden onaylamıştır. Bu bildirge Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından 1931 yılında imzalanarak Türkiye tarafından benimsenmiştir. Çocukların korunması, tıbbi yardım görmesi, çalışma yaşı gibi konularda çalışma yapmak üzere, 1936 yılında 1. Balkan ve 1938 yılında 2. Balkan Kongreleri toplanmıştır. Balkan Kongreleri Türkiye’nin katıldığı çocukların korunmasına yönelik ilk uluslar arası çalışmadır.

Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi

Eğitim hakkı, kendine özgü niteliklerinden dolayı birçok uluslararası belgede yerini bulmuştur. İlk olarak Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi 10 Aralık 1948 yılında imzalanmıştır. Bu beyanname eğitim hakkının ilk olarak güvence altına alındığı uluslar arası bildirimdir. Bu bildirin 26. maddesinde eğitim hakkı aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

“Her şahsın eğitime hakkı vardır. Eğitim parasızdır, hiç olmazsa ilk ve temel eğitim safhalarında böyle olmalıdır. İlk eğitim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikte açık olmalıdır.

Eğitim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlere saygının kuvvetlenmesini istihdaf etmelidir. Bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörülük ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir (Dilli, 2006).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Eğitim Hakkı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 Kasım 1950’de Roma’da imzalanmış ve 59. maddeye uygun olarak 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye

Sözleşme'yi 4 Kasım 1950 tarihinde imzalamış ve 10 Mart 1954 tarihinde itirazı kayıtla onaylamıştır (Ülker, 2010).

AİHS' nin Ek 1 Nolu Protokolün 2. maddesinde eğitim hakkı koruma altına alınmıştır. Ancak giriş bölümünde bahsettiğimiz diğer sözleşmelerin aksine, detaya girmeden genel hatlarına değinmekle yetirmiştir. Madde metni şöyledir (Yaşar, 1999):

“ Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama hakkına saygı gösterir.”

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesinde Eğitim

Birleşmiş Milletler Çocuk hakları Bildirisi 20 Kasım 1959 tarihinde kabul edilmiştir. Eşitlik, adalet, eğitim hakkı, sevgi, çocuğun korunması ve evrensel barış bu bildiride başlıca ele alınan konulardır (Akyüz, 2010). Bu sözleşme çocuk haklarını düzenleyen en kapsamlı belgedir.

İlke 1: Çocuk, bu Bildirgede öne sürülen haklardan yararlanır. Her çocuk, kendisinin ya da ailesinin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ve başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın bu haklara sahiptir.

İlke 7: Çocuğun, en azından ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocuğa, genel kültürünü geliştirmeye yarayacak ve eşitlik temeli üzerinde yeteneklerini, yargı gücünü, manevi ve toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesine ve yararlı bir toplum üyesi olmasına olanak sağlayacak bir eğitim verilir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenmiş, 26 Ocak 1990 yılında imzaya ve onaya açılıp 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi iki yüz devlet tarafından onaylanmıştır. Türkiye Sözleşme'yi 9.12.1994 tarihinde onaylamış ve sözleşme ülkemizde 27.01.1995 tarihinde kanun olarak yürürlüğe girmiştir (Akyüz, 2010). Bu sözleşmede yer alan eğitim hakkı ve eşitlikle ilgili maddeler şunlardır.

Madde 2:

1. Taraf devletler, bu Sözleşme'de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

Madde 28:

1. Taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a . İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b. Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

e. Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

Madde 29:

1. Taraf devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul eder:

a. Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b. İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c. Çocuğun ana –babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d. Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e. Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Sözleşmesi

Birleşmiş Milletlerce 1979'da kabul edilen ve Türkiye'nin 1985 yılından bu yana taraf olduğu "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) Birleşmiş Milletler bünyesinde yer alan altı tane temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Sözleşmeye 2002 yılı itibariyle taraf olan devletlerin sayısı 170'tir. 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine katılmamız 11.6.1985 tarih ve 3232 Sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) İhtiyari Protokolü 30 Temmuz 2002 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış ve 02 Ağustos 2002 tarihli resmi gazetede yayınlanmıştır. Gerekli izlek tamamlanarak ilgili belgelerin 29 Ekim 2002'de BM' e verilmesiyle birlikte Türkiye bu tarihten itibaren dünyada CEDAW İhtiyari Protokolü'ne taraf olan 48. ülke konumuna gelmiştir. Bu sözleşmeye genel olarak baktığımızda kadın haklarını, cinsiyete dayalı fırsat eşitsizliğinin giderilmesi ve kadın eğitimi konuları ele alınmıştır. Bu sözleşmede taraf devletler eğitim konusunda aşağıda ki maddelerde anlaşmaya varmışlardır.

Madde 1

İşbu Sözleşmeye göre, "kadınlara karşı ayırım" deyimini kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 10

Taraf devletler, özellikle aşağıdaki konularda kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayırımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirler:

a- Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik,

mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b- Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul bina ve malzemesine sahip olmaları,

c- Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinde ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için eğitim birliğinin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim ve metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d- Burs ve diğer eğitimin yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

e- Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma öğretim programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi,

f- Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g- Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması,

h- Kadınların, ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil, özel eğitici bilgiyi sağlamalarıdır (UNICEF, 2004).

Herkes İçin Eğitim Ulusal Hedefleri ve Dakar Eylem Planı

UNESCO'nun Herkes İçin Eğitim konusundaki çalışmaları 1990 yılında Jomtien, Tayland'da yapılan Dünya Konferansıyla başlatılmış olup, bu konferansta herkes için eğitim hedefleri belirlenmiştir. Konferanstan 10 yıl sonra bu süre içinde gerçekleştirilen çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla 2000 yılında Senegal'de bir Dünya Eğitim Forumu düzenlenmiştir. Yapılan değerlendirmeler herkes için eğitim hedeflerine istenilen ölçüde erişilemediğini göstermiş ve Forum tarafından bu hedeflere ulaşılması için yapılması gereken faaliyetleri belirten "Dakar Eylem Çerçevesi" kabul edilmiştir. Eylem çerçevesinde belirlenen hususların 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu planla aşağıdaki hedeflerin gerçekleştirilmesi yükümlülüğünü almış olmaktadır.

II. Kız çocukları, zor durumda olan çocuklar ve etnik azınlık gruplarına dahil çocuklar başta olmak üzere bütün çocukların 2015 yılına kadar kaliteli, zorunlu ve parasız bir ilköğrenime erişmelerinin ve tamamlamalarının sağlanması,

III. Bütün gençlerin ve yetişkinlerin uygun öğrenme ve yaşam becerileri programlarına eşit erişimleri sağlanarak öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması,

V. İlköğretim ve ortaöğretimde cinsiyete dayalı eşitsizliklerin 2005 yılına kadar ortadan kaldırılması ve kızların kaliteli bir temel eğitime tam ve eşit erişimi ve başarısı üzerinde yoğunlaşmaya gidilerek 2015 yılına kadar cinsler arasında tam bir eşitliğin sağlanması.

Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Konferansları

Uluslararası kadın hareketi, dünyanın dikkatini kaldıran sorunlarına çekmek için dünya, Birleşmiş Milletlere bir dilekçe vererek, 1975 yılının “Uluslararası Kadın Yılı” ilan edilmesini istedi ve bu istek kabul edildi. Buradaki amaç “kadın erkek eşitliğini geliştirmeye yönelik faaliyetleri yoğunlaştırmak ve kadınların ulusal ve uluslararası kalkınmaya katkısını arttırmak. 1975 yılında Meksika’da Birinci Dünya Kadın Konferansı düzenlendi.

Birleşmiş Milletlerce “Uluslararası Kadın On yılı” olarak ilan edilen süre 1980 yılında başladı. 1980 yılında Kopenhag’da ikinci, 1985 yılında Nairobi’de üçüncü konferans düzenlenerek yapılan konferanslara devam edilerek, kadınlar gündemde en üst sıralarda yer buldu.

Birleşmiş Milletler Kadın Konferansının dördüncüsü 4-15 Eylül 1995 tarihleri arasında Pekin’de gerçekleştirilmiştir. Türkiye Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunu kabul etmiştir. Burada alınan kararlar hükümetleri, kadınların istihdamında daha duyarlı olmaya, kadın erkek arasındaki fırsat eşitliğinin sağlanması ve kız çocuklarının eğitiminden sorumlu tutmaktadır. Eylem Planının kabulü ile hükümetler ve uluslararası topluluk taahhütlerde bulunarak, kadınların güçlendirilmesi ve ilerlemesi için bir an önce harekete geçmek gerektiğini kabul etmişlerdir.

Avrupa Sosyal Şartı

Avrupa Konseyi üyesi Devletlerin 18 Ekim 1961 tarihinde Turin' de imzaya açılmış olan Avrupa Sosyal Şartı ve buna ek Protokollerde halklarına, yaşam standartlarını ve sosyal refah düzeyini yükseltmek için bu belgelerde belirtilen sosyal hakları sağlamayı kabul ettiklerini dikkate almışlardır. Avrupa Sosyal Şartı sözleşmesi 1965 yılında yürürlüğe konulmuştur. Avrupa Sosyal Şartı, temel sosyal ve ekonomik hakları koruyan, medeni ve politik hakları garanti eden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni takviye eden bir Avrupa Sözleşmesi'dir. Avrupa Sosyal Şartı farklı yıllarda ek protokollerle desteklenmiş ve güncellenmiştir. 1996 yılında Avrupa Sosyal Şartı Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı olarak tekrar görüşülmüş ve onaylanmıştır. Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartında eğitim aşağıdaki maddelerde ele alınmıştır.

Madde 7: Çocukların ve gençlerin korunması hakkı.

- Henüz zorunlu eğitim çağında olanların, eğitimlerinden tam anlamıyla yararlanmalarını engelleyecek işlerde çalıştırılmamalarını sağlamayı,

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi

AB vatandaşlarının temel haklarını ve AB'nin vatandaşlarına karşı sorumluluklarını belirlemek için bu Temel Haklar Bildirgesi düzenlenmiştir. Belge Fransa'nın Biarritz kentinde 13-14 Ekim 2000'de gerçekleşen AB zirvesinde devlet ve hükümet başkanlarının bilgisine sunuldu ve kabul edildi. Temel Haklar Bildirgesi, 7-8 Aralık'taki "Nice Zirvesi" de " onaylandı ([http:// belgenet. com/ arşiv/ sozleşme/ ab thb. html](http://belgenet.com/arşiv/sozleşme/ab/thb.html)). Bu bildiri eğitim hakkı ve erkek kadın eşitliği aşağıdaki maddelerle ele alınmıştır.

Madde 14: Eğitim hakkı

1. Herkes, eğitim görme ve mesleki ve sürekli eğitimden yararlanma hakkına sahiptir.

2. Bu hak, serbest zorunlu eğitim görme olasılığını da içerir.

3. Demokratik ilkelere ve ailelerin çocuklarının kendi dini, felsefi ve eğitim konusundaki inançlarına uygun olarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlama

hakkına saygı gösterilerek eğitim kurumları tesis etme özgürlüğüne, bu özgürlük ve hakkın kullanılmasına ilişkin ulusal mevzuata uygun olarak saygı gösterilmelidir.

Madde 23: Erkekler ve kadınlar arasında eşitlik

Erkekler ve kadınlar arasında eşitlik, istihdam, çalışma ve ücret dahil olmak üzere bütün alanlarda sağlanmalıdır. Eşitlik ilkesi, yeterli şekilde temsil edilmeyen cinsin lehine belirli avantajlar sağlanmasını öngören önlemlerin sürdürülmesini veya benimsenmesini engellemez. Kadın hakları uluslar arası sözleşmelerde güvence altına alınmasına rağmen kadınların bu haklardan yararlanamadığı görülmektedir.

Ulusal Mevzuatta Eğitim Hakkı

Anayasada Eğitim Hakkı

“Eğitim hakkı” ırk, cinsiyet, din, etnik köken, yaş gibi farklılıklara bakılmaksızın, tüm bireylerin eğitimden faydalanmasıdır. Eğitim hakkının talep eden tarafından saygı duyulması istenen pasif bir yönünün yanında, kamu gücünden eğitim için gerekli şartların sağlanmasını talep etme hakkını da içinde barındıran bir yönü de vardır. Başka bir anlatımla, “Engel olmuyorum, bu hakkı gerçekleştirmek için serbestsin.” demek eğitim hakkının gerçekleştirilmesi açısından anlamlı değildir. Devlet bu hakkın gereği gibi yaşanması için gerekli koşulları sağlamakla yükümlüdür (Altunya, 1999).

Toplumlar için eğitimin ne denli önemli olduğu yüz yıllar öncesinden anlaşılmış ve devletler eğitime yönelik düzenlemeler yapmaya, imkanlar sağlamaya kendilerini mecbur hissetmişlerdir (Ülker, 2010). Eğitimi; yönetsel eylemleri sistemli ve sürekli kılmak amacıyla kamu yararına olan eylemleri kolaylaştırmada ve toplumu bir merkezden yönlendirmede etkili bir toplumsal kurum olarak kullanmışlardır. Vatandaşlığın biçimlendirilmesinde, paylaşma ve işbirliği temeline dayalı bir toplumun yaratılmasında, toplumsal etkinliğe ulaşılmasında ve insanlara kardeşlik temeline dayalı bir düzenin gerçekleştirilmesinde vazgeçilmez bir unsurdur. Siyasal sistemler, gereksinim duydukları siyasi, ideolojik ve ekonomik nitelikli güçleri toplumsal kurumlar aracılığı ve yasalarla sağlar (Gökçe, 2009). Bu yasaların temelinde anayasa vardır. Devlet otoritesi ile halk arasında imzalanmış antlaşmaya anayasa denir. Bireylerin ve devletin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen kabullenilmiş yasadır. O an yürürlükte olan anayasa ile ülkelerin mevcut düzenleri (toplumsal, ekonomik, siyasi) biçimlenir. Anayasa en büyük yasal kaynak olduğu

için hiçbir yasa anayasanın özüne aykırı olamaz. Milli eğitim temel kanununun siyasal kültürün anayasa fikrinin toplumda oluşmasında etkisi büyüktür. İnsan haklarının hem korunması gererken bir amaç, hem de siyasal iktidarı sınırlamayı hedef alan bir araç olarak değerlendirilmek anayasacılığın temelindedir (Arslan, 2005).

Anayasalar devlet iktidarının sınırlanmasını sağlayan, toplumsal dengeyi kurmakla görevli bir toplum sözleşmesidir. Anayasa iyi bir sosyal düzende, devleti sınırlayacak ve ülke insanlarının hak ve özgürlüklerini güvence altına alacak toplumsal sözleşme metni olarak kabul edilir (Çallı, 2009). Bireye değer veren, bireyin kişiliğine, yeteneklerine ve onuruna saygıyı içselleştiren bireysel, toplumsal ve kültürel bir hak olan eğitim hakkı, bütün dünyada temel insan hakkı olarak kabul edilmiş olup devletler kendi durumlarına uygun şekilde eğitim haklarını anayasalarında düzenlemişlerdir (Teziç, 2001). Ülkemiz de bu sebeplerden dolayı 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarında eğitim hakkını düzenlemiştir.

1982 Anayasasında Eğitim Hakkı

Bir insanın, insan onuruna yaraşan asgari bir yaşam düzeyi içinde yaşayabilmesi için, asgari bir eğitim ve öğrenim sahibi olması gerekmektedir. Bu asgari eğitim ve öğrenim seviyesini vatandaşlarına kazandırmak ise sosyal devlete düşmektedir. Sosyal devlet bireylerinin eğitimini yasalarla bir düzene koymak zorunda ve bu haktan herkesin eşit şekilde yararlanmasını sağlamalıdır.

Eğitim hakkı ile ilgili olarak Türkiye'de Anayasa'da, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, Yüksek Öğretim Kanunu ile Özel Eğitim Kanunu gibi bazı kanunlarda yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bu konudaki temel kanun olarak anayasanın 42. maddesinde, devlete vatandaşların eğitim ve öğretimlerini sağlamak ödevi yüklenmektedir (Dural ve Zeyrek, 2008). 1982 Anayasası eğitim hakkını temel bir hak olarak kabul etmiştir. Anayasanın 42'nci maddesi de, sosyal ve ekonomik haklar arasında düzenlenmiştir.

Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan 42' inci madde aşağıda yer almaktadır:

Madde 42:

- a. Kimse, öğrenim ve eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.
- b. Eğitim ve öğretim devletin bosta gelen ödevlerindedir.

d. Eğitim ve öğretim özgürlüğü, Anayasa'ya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

f. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

Türkiye'de anayasanın yanı sıra eğitimle ilgili düzenlemeler 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla yapılmıştır. Bu kanun ilk olarak 14 / 06/ 1973 yılında yayınlanmıştır. Bu kanuna göre Türk Milli Eğitiminin temel ilkeleri:

Genellik ve eşitlik:

Madde 4 – Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Eğitim hakkı:

Madde 7 – İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.

Fırsat ve imkan eşitliği:

Madde 8 – Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır.

Milli Eğitim Temel Kanuna Göre Ortaöğretim

Türk Milli Eğitim Temel Kanununda ise ortaöğretim aşağıdaki maddelerle düzenlenmiştir.

Madde 26 – Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar.

Ortaöğretimden yararlanma hakkı:

Madde 27 – İlköğretimini tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

Amaç ve görevler:

Madde 28 – Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,

2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır. Kız çocukları ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahip olmalarına rağmen bu haklarını kullanamamaktadırlar. Ortaöğretimdeki okullaşmada cinsiyete göre farkın büyümekte olduğu, 2010-2011 itibarıyla net okullaşma oranının yüzde 69.33 iken, bu oranın erkekler için yüzde 72.35, kızlar için ise yüzde 66.14 olduğu yapılan araştırmalarla ortaya çıkartılmıştır (MEB, 2011) . TÜİK verilerine göre de, Türkiye’de 6 yaş üstü okuryazar olmayan 4 milyon 672 bin 257 kişinin 3 milyon 757 bin 203’ünün kadın olduğu belirtilirken, okur-yazar olmayan nüfusta kadınların oranının yüzde 12,3, erkeklerin oranının ise yüzde 3.1 olduğu belirlendi (Eğitimsen, 2011). Bu bilgiler eğitimde uluslar arası ve ulusal haklardan kız çocuklarının tam olarak yararlanamadığını göstermektedir.

Eğitimde Fırsat Eşitliğini Engelleyen Nedenler

Toplumsal eşitsizliğin miras olarak nesiller arasında aktarıldığı toplumlarda, dezavantajlı gruplara mensup bireyler uluslar arası ve devletin anayasasında kazandıkları eğitim hakkından tam olarak fayda sağlayamamaktadırlar (Kolaşın, 2007). "Eğitimde fırsat eşitliği" kavramı, toplumun tüm bireylerinin ayırım yapılmaksızın, yeteneklerini en uygun biçimde geliştirmede eğitim hizmetlerinden eşit ölçüde yararlanma şansına sahip olmaları olarak tanımlanmaktadır. Günümüz toplumlarında, bireylerin modern toplumdaki konumlarını belirlemede eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Bir toplumdaki eşitsizliklerin giderilmesindeki toplumsal hareketliliğin en önemli aracı eğitimidir (Suğur, 2008).

Hiçbir hukuksal engel bulunmamasına karşın, insanların olanakları eşit olmadığından dolayı eğitimden eşit ölçüde yararlanamadıkları görülmektedir. Bu nedenle, "eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilebilmesi için, insanların hukuk önünde eşit eğitim alma hakkına sahip olmaları yetmez. Bu hakkı kullanabilme "olanak'larına da sahip olmaları gerekir. Fırsat" kavramı, belirli bir eğitimden yararlanma hakkını içerir. Günümüzde, dünya ülkelerinin çoğunda eğitimde "fırsat" eşitliği açısından çok önemli sorunlar kalmamıştır. Ülkelerin çoğunda, insanların hukuk önünde eğitimsel haklarının eşitliği sağlanmıştır. Fakat bu durum, eğitimde eşitliğin sağlanmış olduğunu göstermez (Akyüz, 2010). Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması; bölgeler arası eşitsizliklerin düzeyinin, kent-kır arasındaki gelişmişliğe ve eğitim kurumlarının buralarda olup olmamasına, gelir durumunun etkisinin eğitimde en az etkili konuma getirilmesi, geleneksel değerlerin eğitimi engellemesinin ortadan kaldırılması, eğitimde cinsiyet ayrımcılığının ortadan kalkmasına bağlıdır. Bu etkenler sağlandığı zaman eğitimde fırsat eşitliği sağlanmış olacaktır.

Günümüz toplumlarında eğitim olgusu toplumsal kesimlerin sosyal ve ekonomik hareketliliğini en çok etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği kavramı toplumsal hareketliliğin tüm toplumsal tabana yayılması ve yukarıya doğru hareketliliğin tüm bireylere açık olması açısından son derece önemli bir kavramdır. Ancak tarihsel ve toplumsal süreçte bireylerin eğitim olanaklarından yararlanması "eşitlik" ilkesinden çok belli toplumsal eşitsizlik biçimleriyle daha yakından ilişkili olmuştur.

Anayasamızın 42/h bendinde eğitimde fırsat eşitliği ele alınmıştır. Böylece anayasa tarafından devletimize eğitim olanaklarını sağlamada görev verilmiştir. Kişilerin tam olarak eğitim hakkından yararlanması için devlet bu görevini tam olarak yerine getirmelidir. Eğitim alanı, fırsat eşitliğinin en önemli olarak yerine getirilmesi gerekliliğin olduğu alandır. Çünkü insanların gelecek yaşamları, herhangi bir kamu hizmetine girmeleri, ekonomik olarak daha iyi durumda olmaları, daha sağlıklı bir yaşantıya sahip olmaları aldıkları eğitimle doğru orantılıdır. Eğer toplumumuzun geleceğini oluşturan çocuklar eşit olarak devletin sağladığı eğitim olanaklarından yararlanamazlarsa ileriki yaşamlarında eşit yaşam koşullarına sahip olamazlar. Anayasanın bu maddesi, devlete vatandaşı olsun olmasın, kendi sınırları içerisindeki bütün çocukların eğitim hakkını sağlamakla ilgili görevi vermektedir. Birçok dünya ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de eğitimde fırsat eşitliği sağlanamamıştır. Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen nedenlerini ekonomik, coğrafi, siyasi, bireysel ve toplumsal nedenler olarak inceleyebiliriz

Ekonomik Nedenler

Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen en temel nedenlerin başında ekonomik nedenler gelmektedir. Türkiye’de ve gelişmekte olan ülkelere bakıldığında gelir seviyesi düşük olan ailelerin doğurganlık oranlarının fazla olduğu görülmektedir. Geliri düşük bir ailede ki çok ocuk sayıları eğitime devamı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu tür ailelerde çocuğun aile ekonomisine katkı sağlamak için okulu bırakma ihtimali de yüksektir. Meslekle gelir arasında pozitif bir etkileşim vardır. İyi bir mesleğe sahip olan ailelerin çocukları okula devam etmekte ekonomik sıkıntılar ekmemektedirler. Anne babaların eğitimi ne kadar düşükse ailelerin çocuklarına sağlayabildikleri eğitimde o kadar düşüktür. Yine fırsat eşitliğinin sağlanamamasında ekonomik nedenlere baktığımızda ülkenin ekonomik durumunun da etkili olduğunu görürüz. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak devletin en önemli görevidir. Devlet bu görevi ekonomik durumunun düzeyine göre yerine getirebilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bu durum daha fazla fırsat eşitliğinde belirleyicidir.

Coğrafi Nedenler

Kırsal alanda yaşamak fırsat eşitliğinin sağlanamaması açısından bir engeldir. Ortaöğretim kurumlarıyla öğrencinin yaşam alanı arasındaki mesafenin ulaşımda ortaya çıkartmış oldu sıkıntılar, okulun çıktılarının kırsal yaşamın gereksinimlerini yeterince karşılayamaması coğrafi nedenlere bağlı fırsat eşitliğini engellemektedir. Türkiye’de kırsal alanlar çok dağınık olduğu için herkesin okullaştırılması ekonomik nedenler açısından güç bir durum ortaya çıkartmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye’de bölgeler arası eşitsizlikten de bahsedilebilir. Okul azlığı ya da yokluğu, öğretmenlerin niteliği, öğrencinin öğrenimine devam edebilecek ekonomik olanaklara sahip olmaması, toplum içerisinde okul kültürünün tam olarak yerleşmemesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Tunç, 1969).

Siyasi Nedenler

Siyasi partilerin çokluğu ve iktidar değişikliği eğitime yönelik birçok farklı politikanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Partilerin her birinin farklı eğitim politikası olması ve bu politikaları ancak iktidarda kaldıkları sürece uygulayabilmeleri eğitimde istikrarın sağlanamamasına sebep olmaktadır. Bu durum sadece ülkemiz için değil bütün ülkeler için aynıdır.

Siyasal iktidarların değişmesiyle birlikte değişen eğitim politikaları, ülkemizde beraberinde eğitim eşitsizliklerini de getirmektedir. Eğitim gereksinimlerine cevap verme nüfus artış hızına bağlı olarak artmakta, artan bu eğilim eğitim hizmetlerinin çağın gereklerine uygun hale getirilmesine engel olmaktadır. Burada büyük ölçüde sebep, eğitim politikalarına ilişkin kararsızlıkların bir sonucudur. Bu durum toplumun belirli bir kesimini daha fazla etkilemekte ve eğitim açısından eşitsizliğe neden olmaktadır (Zoraloğlu, 1998).

Bireysel Etmenler

Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen bireysel farklılıklar, bireylerin zeka ve yeteneklerinin farklılığından kaynaklanan doğal bir etmen olarak görülmektedir. Bireylerin eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen diğer bütün etmenleri ortadan kaldırdığında bile, yetenekleri ve bireysel gizilgüçleri farklı olduğu için eşitsizlik devam etmektedir. Bu bireysel etkinin ortadan kaldırılabilmesi ancak bireylerin yeteneklerine ve zeka türlerine göre eğitim ve öğretim yapılmasına bağlıdır.

Toplumsal Nedenler

Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen değişik toplumsal nedenlerden söz edilebilir. İlk olarak ülkemizde baktığımızda hızlı nüfus artışı göze çarpmaktadır. Nüfus artış hızının yüksek olduğu ülkemizde öğretmen ve öğrenci sayısındaki dengesizlik fırsat eşitsizliğine neden olmaktadır. Kırsal kesimde yer alan birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenlerin bir tek sınıfta farklı düzeyde öğrencilere ders anlatması günümüz Türkiye'sinde aşılammış bir problemdir. Ortaöğretimde kalabalık sınıflar eğitimin düzenli ve verimli olmasını engellemektedir. Öte yandan kırsal kesimde ve ilçe merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin yeni atanmış olmaları da bir eşitlik sorunudur.

Fırsat eşitliğini engelleyen önemli toplumsal nedenlerden biri de eğitimde kadın erkek arasındaki cinsiyet ayrımcılığıdır. Bu sorun gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin hepsinde görülmektedir. Toplumda yaygın olan geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin mevcut fikirler fırsat eşitliğinin önünde büyük bir engeldir. Kadın rollerine ilişkin geleneksel normlar ve değerler kızları okuldan uzaklaştırmaktadır. Ülkemizde örgün eğitim kurumlarındaki öğrenci sayılarını cinsiyete göre incelediğimizde eğitimde erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranlarda okula gittiklerini görüyoruz. Aşağıdaki tabloda Türkiye'de 2007-2008, 2008-2009 ve 2009-2010 eğitim öğretim yıllarındaki okullaşma oranları verilmiştir.

Tablo 1.

Türkiye’de Okullaşma Oranları

<i>Türkiye’de Okullaşma Oranları</i>										
OKULLAŞMA ORANI		İLKÖĞRETİM			ORTAÖĞRETİM			YÜKSEKÖĞRETİM		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
2007 2008	Brüt	104,54	106,41	102,57	87,55	94,04	80,70	38,19	42,62	33,56
	Net	97,37	98,53	96,14	58,56	61,17	55,81	21,06	22,37	19,69
2008 2009	Brüt	103,84	104,91	102,71	76,62	80,96	72,05	44,27	49,05	39,28
	Net	96,49	96,99	95,97	58,52	60,63	56,30	27,69	29,40	25,92
2009 2010	Brüt	106,48	107,05	105,88	84,19	89,14	78,97	53,43	58,14	48,48
	Net	98,17	98,47	97,84	64,95	67,55	62,21	30,42	31,24	29,55

Tablo 1’de bulunan üç yıllık okullaşma oranlarıyla ilgili MEB verilerine bakıldığında örgün eğitim kurumlarımızda okullaşma oranları ilköğretimden başlayarak ortaöğretim ve yükseköğretime çıkıldıkça düştüğü görülmektedir. İlköğretim çağında ülkemiz de 2007-2008 eğitim öğretim yılı okullaşma oranlarına baktığımızda ilköğretim çağındaki öğrencilerin net okullaşma oranları %97,34’ ü okula devam etmektedir. Aynı yıllar ele alındığında erkeklerde bu oran %98,53 kızlar da ise %96,14’tür. Ortaöğretimde okula devam etme oranlarına bakıldığında, toplam çağ nüfusunda net okullaşma oranı %58,56’ dır. Bu oran aynı dönemde erkeklerde %61,17, kızlarda ise %55,81’ dir.

2008-2009 eğitim öğretim yılında okullaşma oranlarına bakıldığında ilköğretim çağındaki öğrencilerin %96,49’ ilköğretime devam etmektedir. Yine 2008-2009 verilerine göre ilköğretimden mezun olan çocuklarımızın ortaöğretime devam etme oranları %45,3’ ü genel ortaöğretim,%39,9’ u mesleki ve teknik ortaöğretim olmak üzere %85,2’dir. Yine aynı yılın verilerine göre ilköğretimden mezun olup orta öğretime devam eden 14-17 yaşlarındaki toplam öğrenci sayısının teorik çağ nüfusuna oranı olan net okullaşma oranı ise genel ortaöğretimde 33,51, mesleki ve teknik ortaöğretimde %25,01 olmak üzere ortaöğretim kademesinde %58,52’dir. Bu oran erkek öğrencilerde %60,63 iken, kız öğrencilerde %56,3 ‘tür.

2009-2010 verilerine baktığımızda, ilköğretim çağında okullaşma oranı %98,17'dir. İlköğretimden mezun olup ortaöğretime devam etme oranları ise %84,19'dur. Yine aynı yılın verilerine bakıldığında ilköğretimden mezun olup ortaöğretime devam eden 14-17 yaşlarındaki toplam öğrenci sayısının teorik çağ nüfusuna oranı olan net okullaşma oranı ortaöğretimde %64,95'tir. Bu oran erkek öğrencilerde %67,55 iken kız öğrencilerde %62,21' dir. Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere Türkiye'de okullaşma oranları zorunlu eğitim sonrasında hızla azalmakta özellikle cinsiyet temelinde büyük bir farklılaşma görülmektedir. Eğitimdeki fırsat eşitsizliğini zorunlu olan ilköğretimde bile görmek mümkündür.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yapılan araştırmayla ilgili literatür taranmış ve sonuçlar tarih sıralaması göz önüne alınarak özet halinde verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'nce (1992) yapılan "2000'li Yıllar Öncesinde Türkiye'de Kadın Eğitimi" isimli çalışmada kırsal kesimde yaşayan ailelerin çocuk okutma konusunda tercihlerini erkek çocuklarından yana kullandıkları, aile içerisinde kız çocuklarının ev işlerinde ve küçük kardeşlerine bakmakla görevli olması kız çocuklarının eğitim ve öğretime devam etmemesinde etkili olduğu belirtilmiştir.

DİE' nin (1997) yılında "Çocuk İşgücü" adlı çalışmasında eğitime karşı olan isteksizlik, ailenin çocuğun okul masraflarını karşılayamaması, çocukların aile ekonomisine katkıda bulunması gerekliliği ve ailelerin kız çocuklarının okullaşmasına karşı olmalarının çocukların okula gidememe nedenleri olarak ortaya çıkartılmıştır.

Tansel (2002) yılında yapmış olduğu "Türkiye'de Kızların ve Erkeklerin Eğitime Katılımlarını Etkileyen Faktörler" çalışmasında, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimde okullaşmada ailenin ekonomik durumunun etkisinin önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. İlköğretimde bölgesel farklılıklar olmasına rağmen kız çocuklarının da kayıt olma oranlarının yüksek olduğunu fakat ilköğretim üçüncü sınıfa gelindiğinde özellikle kız çocuklarının okulu terk ettikleri yine bu çalışmada belirtilmiştir. Bu çalışmada gelirin, kız çocuklarının okullaşmasını erkeklere göre daha fazla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Gönenç, Ayhan ve Bakır'ın (2002) "Kız Çocuklarının Eğitiminin Engellenmesi ve Ev İşlerinde Çalıştırılması" adlı çalışmalarında, kızların ortaöğretime devam etmeme nedenleri olarak, okula karşı ilgisizlik, okul masraflarının yüksek olması, ailesine ev işlerinde yardım etmek zorunda olmaları, ailelerin okumalarına izin vermemeleri ve kardeşlerine bakmak zorunda olmaları olarak belirtilmiştir.

UNİCEF' in 2003 yılında yapmış olduğu araştırmada kız çocuklarının okullaşmasında ki engeller tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre kız çocuklarının yaşadığı çevredeki gelenek ve dini inançlar, kız çocuklarının erken evlendirilmesi, kız çocuklarına aileleri tarafından biçilmiş roller ve ekonomik nedenler kız çocuklarının okullaşmasını engelleyen sebepler olarak belirtilmiştir.

Finnie, Laporte ve Lascelles'in 2004 yılında Kanada'da yapmış oldukları çalışmada da öğrencilerin ortaöğretim sonrası üniversiteye devam etmesinde ailenin sosyoekonomik durumunun önemli olduğu belirtilmiştir.

UNİCEF' in 2004 "Dünya Çocuklarının Durumu" adlı raporunda da çocukların okullaşmasının önündeki engellere yer verilmiştir. Bu çalışmada kız çocuklarının okullaşmasının önündeki engeller, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yöresel inançlar, kültürel değerler ve tutumlar, güvenlik, ailelerin ekonomik durumları ve kız çocuklarının evde ya da tarlada çalıştırılması olarak tespit edilmiştir.

Tomul (2005) "Türkiye'de Cinsiyete Göre Öğrenim Süreleri" çalışmasında, Türkiye'de bölgeler düzeyinde kadın ve erkeklerin ortalama öğrenim sürelerini hesaplayarak aralarındaki farkı belirtmiştir. Çalışma sonucunda, her bölge ve her ilde kadın ve erkek öğrenim sürelerine arasında kadınlar aleyhine önemli farklılıkların olduğu, kadın ve erkeklerin öğrenim süreleri Türkiye'nin batısındaki bölgelerde daha yüksek aralarındaki fark daha düşük, Türkiye'nin doğusundaki bölgelerde daha düşük ve aralarındaki fark daha yüksek olduğu, Türkiye'de kadın ve erkeklerin eğitiminin dünya ortalamasının altında olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, kadın ve erkek öğrenim süreleri arasında önemli açık olduğu ve bu açığın yaş ilerledikçe daha da arttığı vurgulanmıştır. Bunun sonucunda, cinsiyete dayalı eğitimdeki eşitsizliklerin daha uzun bir süre devam edeceği sonucu ortaya çıkartılmıştır.

Gündüz 'ün (2005) yapmış olduğu "Kız çocuklarının Okullaşmalarını Etkileyen Faktörler" çalışmasında öğretmen yetersizliği, yaşanan çevrede okul bulunmaması, yatılı eğitimin ve taşınabilir eğitimin sorunları, köylerde okulların olmaması okullaşmayı engelleyen faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

Akbaş (2006) Köy Çocuklarının Ortaöğretime Geçiş Sürecinde Yaşadıkları Sorunların Toplumsal Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezinde, kız öğrencilerin ortaöğretime devam etmeme nedenleri içerisinde en önemli olan ulaşım ve kalacak yer sorunu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine araştırmada, kız çocuklarının ortaöğretime devam etmemesinde kendi isteksizlikleri, ilköğretimde akademik başarının düşük olmasından dolayı ailelerin göndermemeleri ve ailelerin kız çocuklarının dini eğitim alması için kuran kurslarına göndermelerinin etkisi vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda ailelerin maddi durumlarının kız ve erkeklerin ortaöğretime devam etmemesinde eşit şekilde etkili olduğu belirtilmiştir.

Dilli (2006) tarafından yapılan “Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri (Şırnak)” çalışmasında da çevrenin kız çocuklarının okumasına karşı olumsuz bakış açısı, kızların evde anneye yardım etmesi ve tarlada çalıştırma düşüncesi, toplumun kız çocuklarına biçmiş olduğu roller, kız çocuklarının erken evlendirilme düşüncesi ve maddi yetersizlikler kız çocuklarının zorunlu eğitime gitmemelerinin başlıca nedenleri olarak belirtmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Ankara Üniversitesi'nin ortak çalışması olan “Temel Eğitime Destek Projesi, Pilot İller İletişim Bileşeni Başlangıç Araştırması'nda” (2006) çocukların okula gitmemesindeki temel görüşlerin ailelerin izin vermemesi, ve yaptırım eksikliği olarak belirtilmiştir.

Selçuk ve Terzioğlu'nun (2007) yılında hazırlamış olduğu “Eğitime İzleme Raporu” adlı çalışmasında ortaöğretim düzeyinde eğitime erişimin engelleyicileri arasında ailenin gelir durumunun güçlü bir etken olduğu ve ailenin yaşadığı çevrede bir lisenin olmaması belirtilmiştir.

Tomul (2007) “Türkiye’de Eğitime Katılım Üzerinde Gelirin Etkisi” çalışmasında, aile gelirinin çocukların eğitime katılımı üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonuçlarına göre, yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının eğitime katılımı da yüksek çıkmıştır. Erkek ve kadınların eğitime katılımında bölgesel ve gelir düzeylerine göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Bütün gelir düzeylerinde ve bölgelerde erkeklerin eğitime katılım oranları kadınların katılım oranlarından yüksek olduğu yine araştırma sonucunda belirtilmiştir. Gelir artışının eğitime katılım üzerindeki etkisi bölgelere ve cinsiyete göre farklılık gösterdiği, gelir artışının İç Anadolu ve Ege bölgelerindeki 18-23 yaş kadın nüfusun eğitime katılımı üzerinde en fazla etkiye sahip olduğu fakat Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise kadınların eğitiminde etkisinin düşük olduğu çalışma sonucunda belirtilmiştir.

Diyarbakır’da 2008-2009 eğitim öğretim yılında İl Milli Eğitim Müdürlüğü 17 ilçede zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarının okullaşması için çalışma yapmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların, zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarını ortaöğretime göndermeme nedenleri bu çalışmada tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada ailelerin eğitim, ekonomik gerekçeler, gelenek, görenek, töre ve yanlış dini algılar nedeniyle kız çocuklarının okutulmasından yana olmadıkları ortaya çıkartılmıştır.

Tunç’un (2009) yılında Van ilinde yapmış olduğu “Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri” çalışmasında katılımcı velilerin kız çocuklarının eğitim almaları

konusunda görüş birliği içerisinde olduğu görülmüştür. Araştırmaya göre kız çocuklarının okula gitmemesinde aileler de eğitim bilincinin bulunmaması, okullarda uygulanan eğitimin ailelerin kendi inanç ve değerlerine uygun olmaması, ailelerin çocuk okutmak konusunda maddi imkansızlıklar nedeniyle tercih yaptığı ve bu tercihi erkek çocuklardan yana kullanmaları, geleneksel aile ve toplumsal yapının kızların okumasına müsaade etmemesi olarak belirtilmiştir.

Duman (2009) yılında yapmış olduğu “Female Education Inequality In Turkey: Factor Affecting Girls” isimli çalışmada, okullarda cinsiyet açısından eşitsizliğin nedenlerini açıklamıştır. Araştırmaya göre eşitsizliğin nedenleri, Türk toplumundaki ataerki aile yapısı, ailenin büyük olması ve ailelerin maddi durumlarının düşük olması olarak belirtilmiştir.

Bakış, Levent, İnel ve Polat'ın (2009) yılında yapmış oldukları “Türkiye’de Eğitime Erişimin Belirleyicileri” adlı çalışmada 7-17 yaş arası çocukların neden okullarda olmadıkları belirtilmiştir. Bu çalışmada, bölgelerin eğitimde cinsiyet ayrımcılığı bakımından kabaca batı doğu ekseninde ikiye bölünmüş olduğu bunun en önemli sebebinin ise kuşkusuz sosyoekonomik yapının batıdan doğuya doğru farklılaşması olarak belirtilmiştir. Doğuya doğru gidildikçe geleneksel davranış kalıplarının egemenliği arttıkça cinsiyet temelindeki ayrımcılığın yükseldiği ve buna bağlı olarak okullaşma oranının düştüğü, kültürel engellerin yanı sıra ekonomik yapının da okullaşma oranı üzerinde özellikle kızların okula devamı üzerinde olumsuz etkisi olduğu belirtilmiştir. Çalışmada tarımsal yapının ağırlığını koruduğu bölgelerde aile içinde cinsiyetçi geleneksel işbölümünün devamına ve buna bağlı olarak da kızların okullaşma oranının yükselmesinin önündeki en büyük engelin etkisini sürdürmesine neden olduğu belirtilmiştir.

Alan yazının incelenmesi sonucunda, kız çocuklarının okullaşmasının önündeki engellerin;

- 1- Kırsal kesimde yaşayan ailelerin çocuklarının okutma konusunda tercihlerini erkek çocuklarından yana kullandıkları,
- 2- Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yöresel inançlar ve kültürel değerler,
- 3- Yaşanılan çevrede bir ortaöğretim kurumunun olmaması,
- 4- Taşınmalı ve yatılı eğitimdeki aksaklıklar,
- 5- Kız çocuklarının ev işlerinde ve kardeş bakımında ailelerine yardım etmesi,

- 6- Kız çocuklarının aile ekonomisine katkıda bulunması gerekliliği,
- 7- Kız çocuklarının erken evlendirilmesi,
- 8- Ailelerin sosyo ekonomik düzeylerinin düşük olması, olduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM III

Yöntem

Bu bölümde, araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, ilköğretimden mezun olan kız çocuklarının ortaöğretime devam etmeme nedenlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinin uygulandığı betimsel bir çalışmadır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmanın amacı doğrultusunda, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasında, bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Veriler, öğrenci velileriyle, yüz yüze görüşülerek daha önceden hazırlanmış, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ses kayıt cihazıyla elde edilmiştir. Araştırma, velilerin görüşlerini belirlemeyi amaçladığından betimsel tarama modeline göre yapılmıştır.

Çalışma Grubu

2011 yılında; Urfa merkez Eyyübiye mahallesi, Urfa'nın Suruç ilçe merkezi, Suruç'a bağlı Gölcük ve Dinlence köylerinde, Urfa'nın Bozova ilçesine bağlı Karacaören köyünde, Viranşehir'e bağlı Mehmetçik köyünde ve bu köyün yakınındaki bir mezrada zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarını ortaöğretime göndermeyen 46 veliyi kapsamaktadır. Çalışma alanı olarak Şanlıurfa İli'nin seçilmesinin nedeni, Şanlıurfa ilinin, ortaöğretimde cinsiyete göre farklılaşmanın yüksek olduğu iller arasında yer alması ve zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etme oranının düşük olmasıdır. Bu İl'de ilköğretim düzeyinde okullaşma oranı %97.34'tür. Aynı yıl ilköğretimde erkeklerde net okullaşma oranı %97.99 iken kızlarda bu oran %96.66'dur. Yine aynı yılda ortaöğretimde net okullaşma oranı %36.59'dur. Bu oran erkeklerde %44.15 iken kızlarda %28.64'tür (MEB, 2011).

Ses kayıt cihazı kullanılarak gerçekleştirilen veli görüşmelerinde 12 katılımcı, kız çocuklarına ve ailelerine ait demografik özellikleri vermemiştir. Fakat bu katılımcıların yaşadıkları yerleşim yeri hakkında bilgi mevcuttur. Bu 12 katılımcıdan 7'si köyde, 4'ü ilçede ve 1'i il merkezinde yaşamaktadır. Ortaöğretime devam etmeyen kız çocuklarına ve ailelerine ait demografik özellikler Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2'de kız çocuklarının yaşları, yaşadıkları yerler, kardeş sayıları, evde yaşayan birey sayıları, aylık kişi başına düşen ortalama gelirleri, baba ve anne eğitim durumları ve meslekleri yer almaktadır.

Tablo 2. Anne, Baba ve Kız Çocuklarının Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Yaş	Kardeş Sayısı	Evde Yaşayan Birey Sayısı	Kişi Başı Aylık Gelir	Yaşadığı Yer	Baba İş Durumu	Baba Eğitim Durumu	Anne İş Durumu	Anne Eğitim Durumu	İdeal Meslek
Ç1	16	10	12	54	Köy	İşsiz	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç2	14	7	6	108	Köy	İşsiz	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Doktor
Ç3	16	9	11	59	Köy	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç4	17	9	11	59	Köy	Serbest m.	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç5	16	8	10	65	Köy	Serbest m.	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Gazeteci
Ç6	15	9	4	250	İlçe	Serbest m.	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç7	16	9	11	59	Köy	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Doktor
Ç8	16	6	8	81	Köy	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç9	17	7	10	65	Köy	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç10	16	9	11	59	Köy	Serbest m.	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Hemşire
Ç11	18	11	13	50	Köy	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Polis
Ç12	13	8	9	72	Köy	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Bilim insanı
Ç13	16	7	9	111	İl	Esnaf	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç14	18	7	9	111	İlçe	Esnaf	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç15	17	8	10	150	Köy	Çiftçi	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Doktor
Ç16	16	16	10	150	Mezra	Çiftçi	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç17	19	11	13	115	İlçe	Esnaf	Lise Mezunu	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Öğretmen
Ç18	17	7	9	111	İlçe	Çiftçi	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Polis
Ç19	17	8	7	93	İl	İşçi	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç20	17	9	7	93	İl	İşçi	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç21	16	8	10	100	İl	Memur	Lise Mezunu	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Yok
Ç22	16	5	7	93	Köy	İşsiz	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç23	15	4	6	108	Köy	İşsiz	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Hemşire
Ç24	17	9	15	43	Köy	Serbest m.	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç25	18	9	11	59	İlçe	Emekli	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç26	15	8	10	65	İl	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Yok
Ç27	16	5	7	93	İl	İşçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç28	17	7	9	72	İl	İşçi	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç29	15	4	6	108	İl	İşçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç30	18	13	9	111	Köy	Muhtar	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Hemşire
Ç31	18	3	4	162	Köy	İşçi	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen
Ç32	16	7	9	72	İl	Esnaf	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç33	17	18	6	416	Mezra	Çiftçi	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Yok
Ç34	19	6	14	46	Köy	İşsiz	Hiç okula gitmemiş	Ev Hanımı	Hiç okula gitmemiş	Öğretmen

Tablo 2' ye bakıldığında ortaöğretime devam etmeyen kız çocuklarının en küçüğünün 13, en büyüğünün ise 19 yaşında olduğu, kız çocuklarının en fazla 18, en az 3 kardeş oldukları ve en fazla 9 kardeşi kız çocuklarının olduğu, yine kız çocuklarının en fazla 15 ve en az 4 kişilik ailelerde yaşadıkları araştırma sonucunda elde edilmiştir. Yine evde yaşayan birey sayısının 10'dan fazla olduğu ailelerin büyük bir kısmının köylerde yaşadıkları ve bu ailelerde babaların hiç okula gitmemiş veya ilkokul mezunlardır.

Tablo 2' de ortaöğretime devam etmeyen kız çocuklarının yaşadıkları yerleşim birimleri de yer almaktadır. Tabloya bakıldığında mevrada 2, köyde 18, ilçede 5 ve ilde 9 kız çocuğunun yaşadığı görülmektedir. Yapılan araştırmaya göre ortaöğretime devam etmeyen kız çocuklarının en fazla köylerde yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 2' de kız çocuklarının ailelerinde kişi başı aylık gelir miktarları bulunmaktadır. Tabloya bakıldığında kişi başı aylık geliri 200 TL'nin üzerinde 2, 100-200 TL arası 12 ve 0-100 TL arası ise 20 ailenin olduğu görülmektedir. Kız çocuklarının aileleri içerisinde en fazla aylık kişi başı gelir 416 TL, en düşük gelir ise 43 TL'dir. Kız çocuklarının ailelerinin kişi başı aylık ortalama gelirinin büyük bir kısmı 100 TL'den az olduğu ve bu ailelerin büyük bir kısmının köylerde yaşadığı görülmektedir.

Tablo 2' de kız çocuklarını zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime göndermeyen ailelerdeki anne ve babaya ait iş ve eğitim durumları yer almaktadır. Tablo 2' de kız çocuklarının babalarının iş durumlarına bakıldığında; 5 işsiz, 11 çiftçi, 5 serbest meslek, 1 memur, 4 esnaf, 6 işçi, 1 emekli, 1 de muhtar olduğu görülmektedir. Kız çocuklarını zorunlu eğitim sonrası okula göndermeyen ailelerde ki babaların çoğu işsizdir. Yine Tablo 2' e bakıldığında Ç21'in babasının memur olduğu dikkat çekmektedir. Çalışma grubundaki kız çocuklarının annelerinin tamamı ev hanımıdır. Tablo 2' e hiç okula gitmemiş 10, ilkokul mezunu 19, ortaokul mezunu 3 ve 1 lise mezunu baba bulunmaktadır. Eğitim durumu açısından bakıldığında yükseköğretim görmüş babanın olmadığı, en çok ilkokul mezunu babanın olduğu dikkat çekmektedir. Annenin eğitim durumu ise toplanan verilere göre hiç okula gitmemiş ve ilkokul mezunu olmak üzere 2 kategoriye ayrılmıştır. Yine Tablo 2'de ilkokul mezunu 4 ve hiç okula gitmemiş 30 annenin olduğu görülmektedir. Kız çocuklarını zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam ettirmeyen ailelere annenin eğitim durumu açısından bakıldığında annelerin eğitim düzeyinin çok düşük olduğu ya da annelerinin büyük bir kısmının hiç okula gitmediği dikkat çekmektedir.

Tablo 2' de ortaöğretime devam etmeyen kız çocuklarının ideallerindeki meslekler de yer almaktadır. Tabloya bakıldığında öğretmen olmak isteyen 12, doktor olmak isteyen 3, bilim adamı ve gazeteci olmak isteyen 1 ve polis olmak isteyen 2 kız

çocuğunun olduğu görülmektedir. 12 kız çocuğunun ise gelecekte yapmak istedikleri ideal bir mesleğin olmadığı ve kız çocukları arasında en fazla 12 kişiyle öğretmenliğin gelecekte olunması istenen ideal meslek olduğu görülmektedir. Burada dikkati çeken ideal meslek olarak öğretmenliği seçenlerin büyük bir bölümünün ve hemşireliği düşünenlerin tamamının köyde yaşıyor olmalarıdır. Böyle bir durumun ortaya çıkmasının nedeni, köyde görev yapan öğretmen ve hemşirelerin kız öğrencilerce model alınması olabilir.

Veri Toplama

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ses kayıt cihazı kullanılarak toplanmıştır. İlgili alan yazın incelenerek kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş ve eğitim bilimleri alanında çalışan 3 öğretim üyesinin* görüşleri alınarak EK' de yer alan görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda okula devam etmeyen kız çocuklarının anne, baba ve kendilerine ait demografik özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlayan sorular bulunmaktadır. Yine görüşme formunda kız çocuklarının okula neden gönderilmediklerini belirlemeyi amaçlayan 3 açık uçlu soru sorulmuştur. Veriler toplanırken 34 veli görüşme formunu doldurmuştur. Doldurulan formlarda anne, baba ve kız çocuğuna ait demografik özelliklere ilişkin bilgiler ile 3 açık uçlu sorulara verilen cevaplar yer almaktadır. 12 veli ise görüşme formunu doldurmak yerine ses kayıt cihazıyla görüşmeyi tercih etmiş, 3 açık uçlu soruya cevap vermişlerdir. Fakat bu veliler demografik bilgileri vermek istememişlerdir.

Verilerin Çözümlemesi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ses kaydıyla elde edilen veriler içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi; toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Görüşme formuyla elde edilen veriler öncelikle cümleler halinde yazılmış ve 2 öğretim üyesinin görüşleri alınarak kategoriler oluşturulmuştur. Daha sonra kategorilere ayrılan veriler alt temalara ayrılmıştır. Ses kayıt cihazı ile elde edilen veriler ilk önce yazıya geçirilmiş ve görüşme formuyla elde edilen verilerle birleştirilmiştir. Görüşme formu ve ses kayıt

*Doç.Dr. Ekber TOMUL, Yrd. Doç.Dr. Ali TAŞ, Yrd. Doç.Dr. Sadık KARTAL

cihazı ile toplanan veriler çözümlenirken cümleler hiç değiştirilmeden katılımcının ağzından yazılmıştır. Kategorilerin altında temalar haline getirilen veriler bulgu ve yorumlar kısmında tablolar halinde verilmiştir. Veri toplanan veliler isimlerinin kullanılmasına izin vermedikleri için bulgu ve yorumların sunumunda V1,V2... şeklinde kullanılmıştır. Veliler kız çocuklarına ait demografik özellikleri verirken de kızlarının isimlerini vermekten çekinmiş bu yüzden kız çocukları içinde Ç1, Ç2...kodlamaları yapılmıştır. Ses kayıt cihazıyla toplanan verilerde demografik özellikler olmadığı için 12 veliye ilişkin demografik özelliklere tablo 2' de yer verilememiştir. Fakat ses kayıt cihazıyla toplanan kız çocuklarını zorunlu eğitim sonrası neden okula göndermediniz sorusunun cevapları, görüşme formuyla toplanan verilerle birlikte kodlanmış ve kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, verilerin analizinden elde edilen bulgular alt amaçlara uygun olarak sunulmuştur.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Okula Devam Etmemesine Karar Veren Kişi

Kız çocuklarına zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemenize kim karar verdi sorusu sorulmuş ve toplanan veriler tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Okula Devam Etmemesine Karar Veren Kişi

Temalar	Katılımcı Kodu
Kendisi	Ç3,Ç4,Ç6,Ç10,Ç14,Ç15,Ç17,Ç18
Anne	Ç1,Ç12,Ç28
Baba	Ç5,Ç7, Ç11,Ç22, Ç23, Ç24, Ç26, Ç27, Ç29, Ç30 Ç32,Ç33,Ç34
Anne ve Baba	Ç2,Ç8,Ç9,Ç16,Ç20
Ağabey	Ç19,Ç25
Anne, baba ve kendisi	Ç21
Teyze Oğlu	Ç13

Tablo 3' te kız çocuklarını zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam ettirmeyen ailelerde bu duruma kimin veya kimlerin karar verdiği görülmektedir. Tablo 3'ten, ortaöğretime devam etmemeye kendi karar veren 9, annesi karar veren 3, babası

karar veren 13, anne ve babanın ortak karar verdiği 5, ağabeyin karar verdiği 2, anne, baba ve kendisinin ortak karar verdiği 1 ve bir teyze oğlunun karar verdiği 1 kız çocuğunun olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan araştırmadan edilen bulgulara gore; kız çocuklarının ortađđretime devam etmemesine buyuk oranda aileler karar vermektedir. Aile buyuklerinin çoğunluğu bu kararı verirken çocuklarının fikirlerine başvurmamıştır. Araştırma sonucu, kız çocuklarının ortađđretime devam etmeme kararını vermede babanın etkili olduğu, babanın karar verdiği ailelerin buyuk bir kısmının koyde yaşadığı, bu ailelerde aylık kişi başi gelirin çoğunlukla 100 TL' den az, kardeş sayısının 7'den fazla ve karar veren babaların buyuk bir kısmının ilkokul mezunu veya hiç okula gitmediği ortaya çıkmıştır. Bu durum Turk aile yapısındaki ataerkil sistemin hala devam ettiğinin gostergesidir. Ataerkil sistem erkekler tarafından kurulmuştur; çoğunluğu erkek olmakla birlikte her iki cinsiyetin de yer alabileceği bir alandır. Fakat kuralları erkekler belirler. Kadınlar bu sistem içerisinde yer alabilmek için ataerkilliğin belirlediği kuralları benimsemek ve bunlar doğrultusunda davranmak zorundadır (Demren, 2001). Bu durumda ataerkil aileler de kararları erkekler alır. Yapılan araştırmada en dikkat çekici nokta ise bir çocuğun ortađđretime devam etmeme kararını teyzesinin oğlunun vermesidir.

Kız ocuklarının Zorunlu Eğitimi Tamamladıktan sonra Ortađđretime Devam Etmemelerine İlişkin Veli Goruşleri

Velilere kızınızı zorunlu eğitim sonrası neden ortađđretime gondermediniz sorusu sorularak goruşleri alınmış ve toplanan veriler tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitimi Tamamlandıktan sonra Ortaöğretime Devam Etmeme Nedenleri

Temalar	Veli Kodu
Okul Kaynaklı Nedenler	V2,V3, V5,V6, V13,V15, V18,V19, V23,V24, V25, V30, V33, V35, V36,V38,V39,V40,V41 V43,V44,V45,V46
Kültür ve Çevre Kaynaklı Nedenler	V2,V3,V4,V5,V6,V8,V9,V36,V37,V38,V39,V40 V42,V43
Ekonomik Durum Kaynaklı Nedenler	V1,V2,V3,V7,V9,V11, V13,V35,V36,V37,V41, V43,V45
Bireysel Nedenler	V10,V12,V14,V21,V22,V23,V29,V31

Tablo 4 incelendiğinde 23 veli okul kaynaklı nedenleri, 14 veli kültür ve çevre kaynaklı nedenleri, 14 veli ekonomik kaynaklı nedenleri ve 8 velinin bireysel nedenleri öne sürdüğü görülmektedir. 4 veli okul, kültür ve çevre, ekonomik durum kaynaklı nedenlerin üçünün de etkili olduğunu, 6 velinin okul, kültür ve çevre kaynaklı nedenlerin her ikisinin de etkili olduğunu, 2 veli kültür ve çevre ile ekonomik durum kaynaklı nedenlerin her ikisinin de etkili olduğunu bildirmişlerdir. 2010-2011 itibarıyla ortaöğretimde okullaşma oranı %69.33 iken, bu oran erkekler için %72.35, kızlar için ise %66.14'tür. Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün 2010 yılında yayınlamış olduğu genelgede zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarının okullaşmasını sağlayacak bir dizi önlemler ve il bazında yapılması gereken çalışmalar belirtilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın genelgesine rağmen kızların okullaşmasının önündeki en büyük engelin yine okul kaynaklı nedenler olması düşündürücüdür.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmemelerindeki Okul Kaynaklı Nedenlere İlişkin Veli Görüşleri

Velilerin kız çocuklarını ortaöğretime göndermemelerindeki okul kaynaklı nedenlere ilişkin görüşleri tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmemelerindeki Okul Kaynaklı Nedenlere İlişkin Veli Görüşleri

Temalar	Veli Kodu
Okulun Uzak Olması	V2,V3,V5,V23, V24,V30,V33,V41,V43,V44,V45 V46
Karma Eğitim Uygulaması	V13,V25,V33,V36,V38,V39,V40,V43,
Kılık Kıyafet Uygulaması	V15,V18,V19,V33,V36,V38,V39
Barınma Problemi	V35,V36,V44

Tablo 5' te görüldüğü gibi kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam edememelerindeki okul kaynaklı nedenler; okulun uzak olması, karma eğitim uygulaması, kılık kıyafet uygulaması ve öğrencilerin barınma problemleri olmak üzere dört temaya ayrılmıştır. Velilerden 13'ü ortaöğretim kurumunun uzak olmasını, 8'i karma eğitim uygulamasını, 7'si kılık kıyafet uygulamasını ve 3'ü de barınma problemini kız çocuğunun ortaöğretime devam etmeme nedeni olarak belirtmiştir. Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesinde okul kaynaklı en önemli nedenin yaşanan çevreye ortaöğretim kurumunun uzak olmasıdır.

Okul ile yaşanan yer arasındaki uzaklık nedeniyle kızlarını okula göndermeyen bazı velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir.

V2 “ Çünkü çocuklarım kızdı, lise yoktu, paramızda yoktu onun içinde kızları okula gönderemedik. ”

V5 “ Fazla uzağa gönderecek kadar maddi durumumuz iyi değildir.”

V24 “ Lise uzaktaydı. Köyde liseye giden kız yoktu.”

V33 “ Bulduğumuz yerde lisenin olmaması. Kızımızın yanımızda olmasını istememiz.”

V44 “ Lise uzak yakında lise olmadığı için. En yakın lise 30-40 km uzaklıktadır. Şanlıurfa'ya her gün gidip gelme imkanımız yok, servis yok bir şey yok. Kalabileceği güvenli bir yurt olsaydı okuturdum devletin sunduğu imkanları bilmiyorum.”

Veli görüşlerine baktığımızda ortaöğretim kurumlarının uzak olmasını ve her gün gidip gelme imkanlarının olmamasını neden olarak belirttikleri görülmektedir.

Diğer yandan, velilerden 8'i karma eğitim nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermediğini ifade etmiştir. Karma eğitim nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermeyen velilerden bazılarının görüşleri aşağıda yer almaktadır.

V36 “ Okullar karma karışık, kız erkek karışık olduğu için ve bugün 14,15, 16, 17, 18, 19 yaşındaki bir kızı tek başına bırakamadım erkeklerin arasına yani bunun sonucunda göndermedim”.

V38 “ Okula göndermememizin amacı okulda dengesiz insanların, dengesiz gençlerin kızlarımıza yaklaşması, sataşması, çirkin laflar söylenmesi nedeniyle göndermiyorum. İkincisi her bir okulda nerden bakarsan 1000 tane erkek var 500 tane kız var. Bu erkekler bu kızları rahatsız ediyor yani senin anlayacağın şekilde söyleyeyim karma olduğu için %90, %80 karma olduğu için erkek kız beraber okudukları için göndermiyorum.”

V40 “ İstemez miydim kız kardeşlerim okusun bir seviyeye gelip bir dereceye bir statüye gelmelerini istemez miydim? İsterdim ama durum bunu icap ettiriyor. Hani sonuçta okulda sürekli birbirleriyle iç içeler karma eğitimi kastediyorum.”

Velilerin görüşleri incelendiğinde, okullardaki karma eğitim uygulanması nedeniyle kızlarını göndermedikleri anlaşılmaktadır. Okulda erkek öğrencilerin kızlarını rahatsız edecekleri düşüncesinin velilerde hakim olduğu görülmektedir.

Bazı veliler okullarda uygulanan kılık kıyafet yönetmeliği nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermemişlerdir. Bu velilerden bazılarının görüşleri aşağıda yer almaktadır.

V15 “Çocuğumun başını açtıkları için göndermedim”.

V18 “Başörtüsünden göndermedim”.

V19 “Açık giyinmeden dolayı buna benzer sayamayacağım yüzlerce madde”.

V20 “Kılık kıyafet yönetmeliğinden göndermedik”.

V39 “ Kız çocuğumuzu liseye göndermememizdeki birinci sebep örfi olarak örtünmemiz. Bunlar belli bir yaştan sonra okula gidip başı açık yani adetlerimize karşı bir giyim kuşam mesela yarım giyinmiş açık saçık kılık kıyafet, başörtüsü hem dini hem de örfi yönden etkilidir. Bu çocuk birde karma bir ortamda eğitim görüyorsa kız erkek karışık bir ortamda bu bizim inancımıza karşıdır. ”

Velilerin görüşleri incelendiğinde okullarda uygulanan kılık kıyafetin örf ve dini düşüncelerine aykırı olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Son olarak, velilerden 3’ü barınma problemi nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermediğini belirtmiştir. Barınma problemi nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermeyen bazı velilerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

V35 “Mevsimlik işçi olarak buradan gidiyorduk çocuğu buraya tek başına bırakamazdım bu yüzden okutmadım”.

V36 “Mevsimlik işçi olarak çalışıyorduk. Eğer güvenilir bir yurt olsaydı okuturdum” cevabını vermiştir.

Araştırmada, mezrada ve köyde yaşayan ailelerin kız çocuklarını ortaöğretime göndermemelerinde, yaşadıkları çevrede herhangi bir ortaöğretim kurumunun olmamasının etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Her gün okula gidişlerde sıkıntı yaşayacakları ve bu yolun güvenli olmayabileceği inancı da kız çocuklarını okula göndermemelerinde etkili olabilir. Ayrıca veliler, yaşadıkları çevrede ortaöğretim kurumu olduğu takdirde kız çocuklarını okula gönderebileceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2' de okulun uzak olmasından dolayı kızlarını okula göndermeyen ailelerde babaların hiç okula gitmediği ya da ilkokul mezunu oldukları belirlenmiştir. Alan yazın incelendiğinde, Gündüz (2005), Selçuk ve Terzioğlu (2007) çalışmalarında, kız çocuklarının okula gönderilmemesinde ailenin yaşadığı yerde bir ortaöğretim kurumunun olmamasının etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Tunç (2009) da yaptığı araştırmada, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde okulun uzak olmasına bağlı olarak taşınmalı ve yatılı eğitim uygulamalarındaki aksaklıkların kız çocuklarının okullaşmasındaki engel olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, UNICEF (2004) yayımladığı bir raporda, okulların genellikle yerleşim yerlerinden uzak olmasının ve birçok ailenin özellikle kız çocuklarının bu kadar yol gitmesini istememelerinin kız çocuklarının okullaşmasının önündeki engellerden birkaçı olduğunu belirtmektedir.

Kız çocuklarının ortaöğretime devam etmemesindeki bir diğer okul kaynaklı neden de, karma eğitim uygulaması olarak ortaya çıkmıştır. Türk Milli Eğitimi Temel Kanununun 15. maddesinde "Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır" maddesi yer almasına rağmen, veliler ortaöğretim çağında erkek ve kız çocuklarının aynı okulda eğitim görmelerinin yanlış olduğu görüşündedirler. Bu çağ çocuklarının ergenlik dönemine girdiklerini ve kız erkek arasında duygusal ilişkilerin oluşabileceği ihtimalinden, kızların ortaöğretime gönderilmedikleri çalışmanın bir başka bulgusudur. Böyle bir durumda ortaya çıkabilecek kız erkek arasındaki duygusal ilişkinin yaşanılan çevrede duyulması kız çocukları için daha kötü sonuçlar doğurabilir. Tablo 2'ye baktığımızda karma eğitimden dolayı kızlarını ortaöğretime göndermeyen ailelerin tamamının il ve ilçe merkezlerinde yaşadıkları belirlenmiştir. Tunç (2009) yapmış olduğu araştırmasında, kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim görmesinin toplumun değer yargılarıyla çeliştiği sonucunu bulmuştur.

Kız çocuklarının ortaöğretime devam etmesindeki okul kaynaklı diğer bir neden olarak da ortaöğretim okullarında uygulanan kılık kıyafet uygulaması söylenebilir. Ortaöğretimde uygulanan kılık kıyafet yönetmeliğinin kız çocuklarına uygun olmadığı ve bu durumun toplum tarafından olumsuz karşılandığı düşüncesi kızların ortaöğretime gönderilmemesinde etkilidir. Yine okullarda uygulanan kılık kıyafet uygulaması sonucunda çocuklarının dini inançları gereği başörtüsü takamamaları da kız çocuklarının ortaöğretime devam edememe nedeni olarak gösterilebilir.

Son olarak, kız çocuklarının ortaöğretime devam edememesindeki okul kaynaklı diğer bir neden ise barınma problemidir diyebiliriz. Yaşanılan çevrede bir ortaöğretim okulunun olmaması, kızlarını okutmak isteyen ailelerin barınma problemiyle karşı

karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Kızlarını, kendilerinden ayrı bir yerde okutmak istememelerinin nedeni, çocuklarının cinsel bir saldırıya veya şiddete maruz kalma ihtimalini düşünmeleri olabilir. Yine medyada yer alan yatılı okullarla ilgili olumsuz haberler kız çocuklarının barınma probleminden dolayı okullaşmalarının önündeki engel olabilir. Kız çocuklarını barınma probleminden dolayı ortaöğretime göndermeyen ailelerin mevsimlik işçi olarak çalıştıkları yapılan araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Alan yazında yapılan çalışmalarda da benzer bulgular ortaya çıkartılmıştır. Gönenç, Ayhan ve Bakır (2002) çalışmalarında, kırsal kesimdeki kız öğrencilerin okula devam etmemesinde ulaşım ve barınma problemini göstermiştir. Akbaş (2006) Ankara'da yaptığı çalışmada, kalacak yer sorununu kız çocuklarının ortaöğretime devam etmemesindeki en önemli neden olarak ortaya koymuştur. Selçuk ve Terzioğlu (2007) raporunda kırsal alanda yaşayan çocukların kaliteli eğitime erişim konusunda yaşadıkları sorunlar arasında, çocukların öğrenme ortamlarıyla yaşam yeri arasındaki mesafeyi göstermiştir. Yaşa (2009) araştırmasında, ailelerin pansiyonlu okullara kız çocuklarını göndermek istememesini okullaşmanın önündeki engel olarak bulmuştur.

Kız Çocuklarının Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Kültür ve Çevre Kaynaklı Nedenlere İlişkin Veli Görüşleri

Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesindeki kültür ve çevre kaynaklı nedenlere ilişkin veriler tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Kültür ve Çevre Kaynaklı Nedenler

Temalar	Veli Kodu
Ev işleri	V2,V4,V25,V28,V34,V40
Kardeş bakımı	V4,V25,V34
Çevreye güvensizlik	V6,V11,V17,V18,V26,V33,V37,V40
Örfi ve dini	V8,V18,V24,V30,V33,V36,V38,V39,V42
Medyadaki haberler	V13,V36
Erken evlilik	V13,V33,V37,V38

Tablo 6'da kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesindeki kültür ve çevre kaynaklı nedenler; ev işlerinde çalışmaları, küçük kardeşlerine bakmaları, çevreye güvensizlikleri, örfi ve dini nedenler, medyadaki olumsuz haberler ve kız çocuklarının erken evlendirilmesi olarak 6 temaya ayrılmıştır. Kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmemesinde, velilerden 7'si ev işlerini, 3'ü kızlarının kardeşlerine bakmasını, 8'i kız çocukları için çevrenin güvensiz olduğunu, 9'u örfi ve dini sebepleri, 2'si medyada yer alan olumsuz haberleri, 4'ü ise kız çocuklarını erken evlendirme düşüncesinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Ev işleri ve kardeş bakımı nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermeyen bazı velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir.

V4 “Çünkü annesi tek. Annesinin bütün işlere gücünün yetmemesi ve küçük çocuk olduğundan dolayı”.

V25 “ Anne ve babamın ayrı kalmasından dolayı annemin yanında kalıp destek olmak istediklerinden dolayı okula gitmediler. Küçük kardeşlerime bakıp evdeki işleri desteklemek için okula gitmemeyi münasip gördüler”.

V2 “ Çünkü biz o zaman çobanlığa gidiyorduk. O zaman evde büyük erkek yoktu ve bunun için kız çocuğumuz çobanlığa gidiyordu.”

Veli görüşlerine bakıldığında, kız çocuklarının okula devam etmemesinde kızların annelerine ev işlerinde yardım ettiğini, küçük kardeşlerine bakmada ve hayvan bakımında aileleri tarafından görevlendirildikleri görülmektedir.

Yine çevreye güvensizlik ve medyada yer alan haberler nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermeyen velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir.

V11 “ Maddi durumumuz yetmiyordu ve kızımızı okula göndermedik, kızımızın başına bir şeyler gelir diye korkuyorduk”.

V17 “Daha küçük bir ilçede okulda bu kadar pislik yapılıyorsa, büyük yerlerde kim bilir kızımıza daha neler yaparlar”.

V18 “Liselerin ahlaki çöküşü. Üniversitelerde ahlaksızlık başını almış gidiyor. Temiz bir ortam yok”.

V26 “Kızım yoldan çıkmasın diye göndermiyorum.”

V40 “Kız kardeşlerimin okula gitmesine karşı değilim ama gel görelim ki günümüzdeki insanlar gerçekten çok bozulmuş.”

Veli görüşleri incelendiğinde, okullarda yaşanan bazı toplum ahlakına aykırı durumları velilerin genelledikleri ve bu yüzden kız çocuklarını okula göndermedikleri görülmektedir. Yine velilerde, medyada ve çevrelerinde duydukları olaylardan dolayı güvensizlik oluştuğunu ve kızlarını bu güvensiz ortamdan okula göndermeden koruyabilecekleri düşüncesinin oluştuğu görülmektedir.

Örfi ve dini nedenlerden dolayı kız çocuklarını okula göndermeyen velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir.

V8 “Bizde kızları okutmak ayıptır”.

V24 “ Köyde liseye giden kız yoktu. Tek olduğu için göndermedim”.

V31 “Lise köye uzaktı. Kızlar okula gitmese de olurdu. Onun yerine hocaya gitsin istedim”.

V38 “ Birincisi örf ve adetlerimize uygun değildir. İkincisi bizim bulunduğumuz yörede geçersizdir. Bir kız 17-18 yaşını doldurduğunda evinde oturması lazımdır, çeyizini düzmesi lazım bir. Beraber okudukları için bizim dinimize uygun değil”.

V42 “Kız kardeşlerim kültür baskısından dolayı okula gitmedi. Kızın okulda olması ayıp sayılıyor. Şuan bile bir kızın doktora gitmesi veya şehir merkezine gidip gezmesi ayıp yani tek başına gidemez yanında bir erkek olmadığı için. Lisede de böyle bir imkan olmadığı için okula göndermezlerdi. 5 erkeğiz hepimiz okuyoruz. Kız evde de ikinci plandadır”.

Veli görüşleri incelendiğinde, kızlarını ortaöğretime toplum baskısından çekinmeleri, o yaştaki kızların okumasının toplum tarafından ayıp görülmesi ve dini inançlarının gerekliliklerini tam olarak okulda öğrenemeyecekleri nedeniyle göndermedikleri görülmektedir.

Bölgede yaşayan annelerin çocuğa bakma, ev işlerini yapma, tarlada çalışma ve evde bulunan hayvanlara bakma gibi günlük iş yükleri oldukça fazladır. Bu bağlamda, kız çocuklarının ev işlerinde annelerine yardım etmelerinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Annenin üzerindeki iş yükünün azaltılması, kız çocuklarının ikinci

annelik rolünü üstlenmesiyle hafifletilmektedir. Bu bakımdan kız çocuklarının okula devam etmesi yerine, evde ev işlerine yardımcı olması gerektiği düşüncesi, eğitimin toplum tarafından gereksiz görülmesine neden olmuş olabilir. Yine araştırma sonucunda bu ailelerin çoğunluğunun köylerde yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Alan yazında, benzer bulgulara ulaşılmış çeşitli çalışmalar mevcuttur. MEB (1992) tarafından yapılan çalışmada, kız çocuklarının ev işlerinde ve küçük kardeşlerine bakmakla görevli olmalarının, eğitim ve öğretime devam edememelerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Yücel ve Demiral (1994) çalışmalarında, kızların ev ekonomisi çerçevesinde aile işletmesine katıldıklarını ve bu yüzden okullaşamadıklarını ortaya koymuşlardır. Aynı çalışmada, erkek çocukların da kırsal kesimde oldukça küçük yaşta çiftçilik ve hayvancılık işlerinde yardımcı olarak kullanılmaya başlandığı ileri sürülmüştür. Yine UNICEF (2003) araştırmasında, aile ve toplum tarafından kız çocuklarına biçilmiş rollerin okullaşmanın önündeki engellerden biri olduğu sonucuna varmıştır. Aynı şekilde, Dilli (2006) çalışmasında, kız çocuklarına toplum tarafından biçilmiş rollerin ve kız çocuklarının evde veya tarlada çalıştırılmasının, onların okullaşmaları önündeki en büyük engellerden olduğunu ortaya koymuştur.

Kız çocuklarının ortaöğretime devam etmemesindeki kültür ve çevre kaynaklı nedenlerden bir diğeri de medyada yer alan olumsuz haberler ve çevreye olan güvensizlik olarak ortaya çıkmıştır. Veliler, bu olumsuz haberlerden etkilenmekte ve kendi kızlarının başına da kötü bir olay gelebileceği endişesi yaşamakta dolayısıyla kızlarını okula göndermemektedirler. Kız çocuklarıyla ilgili olumsuz haberlerden etkilenen ve kızlarının başına kötü bir olay gelir düşüncesiyle okula göndermeyen ailelerin büyük kısmının il ve ilçelerde yaşadıkları araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın yapıldığı İl'in sosyo-kültürel durum nedeniyle çoğu veli, bu yaşa gelmiş kız çocuklarının zamanlarının büyük bir kısmını evlerinde geçirmeleri gerektiğini, ancak bu şekilde kızlarını kötü durumlardan koruyabileceğini ifade etmiş olabilirler. Öte yandan yaşanan bölgede dini ve örfi kuralların toplum tarafından önemle korunmaya çalışılması da kızların ortaöğretime devam etmemesindeki diğer bir nedendir. Bu çağ kız çocuklarının okula gitmelerinin çevrede ayıp karşılandığı ve aileler üzerinde baskı oluşturduğu yine araştırmada elde edilen bulgular arasındadır. Yaşanılan bölgede toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin inançların, kültürel değer ve tutumların kız çocuklarını okuldan mahrum bıraktığı söylenebilir. Kültürel direnç yönünden bakıldığında, yaşanan çevrede kadınların tek başlarına dışarıya çıkmaları toplumca hoş karşılanmamakta ve böyle bir ortamda kızların okula devam etmeleri zorlaşmaktadır. Ortaöğretim çağındaki kız çocuklarının evliliğe uygun yaşta

olduğu ve yaşanan çevrede kızların erken yaşta evlendirilmesi gerekliliği, toplumca normal kabul edilen bir durumdur. Araştırmada elde edilen bu kültür ve çevre kaynaklı nedenler kızların ortaöğretime devam edememelerinde önemli etkenlerdendir.

Alan yazında yapılan araştırmalarda benzer bulgulara rastlanmıştır. DİE (1997) tarafından yapılan bir çalışmada, ailenin kız çocuğunun okullaşmasına geleneksel nedenlerden dolayı karşı çıktığı belirtilmiştir. Buna benzer olarak UNICEF (2003) raporunda, yaşanan toplumdaki gelenekler ve dini inançlar, kız çocuklarının erken evlendirilmesi, kız çocuklarına toplum tarafından biçilmiş rol ve görevlerin etkili olduğu ifade edilmiştir. Yine Dilli (2006) çalışmasında, çevrenin kız çocuklarının okuması gerektiği düşüncesine olan olumsuz tutumu, kızların evde anneye yardım etme ve tarlada çalışmalarının gerektiği düşüncesinin etkili olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca, kız çocuklarının erken yaşlarda evlendirilmesi de ortaya çıkan diğer bir bulgudur. Yaşa (2009) çalışmasında, ailelerin kız çocuklarına yönelik her türlü menfi haberi genelleme yaparak kendi çocuklarının başına da gelebileceği endişesini taşıdığı sonucunun okullaşmanın önündeki en önemli etken olduğunu savunmuştur. Tunç (2009) Van ilinde yapmış olduğu çalışmada, okullarda uygulanan eğitimin ailelerin kendi inanç ve değerlerine uygun olmadığını, ve bu yüzden geleneksel aile ve toplumsal yapının kızların okumasına müsaade etmediğini belirtmiştir. Ayrıca Bakış, Levent, İnsel ve Polat'ın (2009) araştırmasında da, bölgelerin eğitimde cinsiyet ayrımcılığı bakımından kabaca batı doğu ekseninde ikiye bölünmüş olduğu, bunun en önemli sebebinin ise kuşkusuz sosyoekonomik yapının batıdan doğuya doğru farklılaşması olduğunu belirtmiştir. Doğuya doğru gidildikçe geleneksel davranış kalıplarının egemenliğinin arttığını ve cinsiyet temelindeki ayrımcılığın yükseldiğini buna bağlı olarak da kız çocuklarının okullaşma oranının düştüğünü, kültürel yapının da okullaşma oranı üzerinde özellikle kızların okula devamı üzerinde olumsuz etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışmada, ayrıca, tarımsal yapının ağırlığını koruduğu bölgelerde aile içinde cinsiyetçi geleneksel işbölümünün devam ettiğini ve bunun sonucunda da kızların okullaşma oranının düştüğünü belirtmişlerdir.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Ekonomik Nedenlere İlişkin Veli Görüşleri

Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesindeki ekonomik nedenlere ilişkin veriler tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Ekonomik Nedenler

Temalar	Veli Kodu
Maddi durumun düşük olması	V1,V5,V6,V7,V9,V11,V16,V20,V22 V26,V27,V28
Mevsimlik işçi olarak çalıştırılması	V20,V27,V35,V36
Üniversite mezunlarının işsiz kalması	V37

Tablo 7’de kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesindeki ekonomik nedenler, maddi durumun düşük olması, mevsimlik işçi olarak çalıştırılması ve üniversite mezunlarının işsiz kalması olarak 3 temaya ayrılmıştır. Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime gönderilmemesinde, velilerden 12’si maddi durumun düşük olması, 4’ü kız çocuklarının mevsimlik işçi olarak çalıştırılması ve 1’i de üniversite mezunlarının işsiz kalması gibi faktörlerin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Maddi durumun düşük olması nedeniyle kızlarını ortaöğretime göndermeyen bazı velilerin görüşleri aşağıdadır.

V1 “Parasızlıktan, evde çalışacak kimse olmamasından, maddi durumumuz kötü olmasından gönderemedik.”

V26 “Fakirlikten, elde yok avuçta yok.”

V46 “ İmkanlar yok maddi durumumuz zayıf bundan göndermiyoruz.”

Kız çocuklarının mevsimlik işçi olarak çalıştırmaları nedeniyle ortaöğretime göndermeyen katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir.

V20 “Mevsimlik işçi olarak çalışıyoruz. Okul zamanı burada olmuyoruz. Maddi durumumuzdan dolayı gönderemedik.”

V35 “Bizim fakirlik yüzünden, maddi durumumuz düşük onun için biz gönderemiyorduk. Diyelim bir ay burada kalıyorduk buradan göç ediyorduk. 100, 200, 300 km başka yere gidiyorduk Türkiye'nin içinde diyelim.

Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesindeki ekonomik nedenler, maddi durumun düşük olması, mevsimlik işçi olarak çalıştırılmaları ve üniversite mezunlarının işsiz kalması olarak üç temaya ayrılmıştır. Çalışmaya katılan ailelerin maddi durumları düşüktür. TÜİK (2011) verilerine göre Türkiye de kişi başı aylık gelir 1261 dolardır. Bu rakam Şanlıurfa ili için 615 dolar olup Türkiye ortalamasının çok çok altındadır. Çalışmaya katılan ailelerin büyük bir kısmında ise kişi başı aylık ortalama gelirin 100 TL'nin altında olduğu belirlenmiştir. Bu durum kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmemesinde en önemli etken olarak ortaya çıkmıştır. Maddi durumun düşük olmasını neden gösteren ailelerin büyük bir kısmının köylerde yaşadıkları belirlenmiştir. Mevsimlik işçi olarak çalışmaya giden çocukların okulun açık olduğu zamanlarda geriye dönememeleri okullaşmalarının önündeki engellerden biridir.

Alan yazın incelendiğinde, ailelerin ekonomik durumunun düşük olması okullaşmanın önündeki önemli bir engel olduğu görülmektedir. DİE (1997) çalışmasında, kız çocuklarının aile ekonomisine katkıda bulunması gerekliliğini okullaşmanın önündeki engel olarak belirtmiştir. Tansel (2002) çalışmasında, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimde okullaşmada ailenin ekonomik durumunun etkisinin önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. UNİCEF (2003), Dilli (2006), Yaşa (2009) çalışmalarında, ailelerin maddi durumlarının düşük olmasını kız çocuklarının okula gönderilmeme nedeni olarak ortaya koymuşlardır. UNICEF (2004) raporunda, anne babalar, kız çocuğun evdeki ya da tarladaki işlerini bırakıp okula gitmesinin aile gelirini ve geçimini olumsuz biçimde etkileyeceğini ve yoksul aileler için, kız çocuğunu okula göndermekle ortaya çıkan fırsat maliyeti, kısa dönemde ekonomik açıdan katlanılması gereken bir maliyet olarak görülmemesi kız çocuklarının okula gönderilmeme nedeni olarak ortaya konulmuştur. Akbaş (2006) çalışmasında, ekonomik sorunların ortaöğretime devam etmemede kız ve erkekler için aynı oranda etkili olduğu sonucuna varmıştır. Tunç (2009) ise, ailelerin çocuklarını okutmak konusunda tercih yaptığı ve bu tercihi erkek çocuklarından yana kullandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Velilerin çevrelerinde ortaöğretim kurumlarından mezun olup da işsiz kalan bireylerin olması da kızların ortaöğretime devam etmemelerinde etkili olmuştur. Okulu

bitirmenin kısa sürede maddi kaynak olarak geriye dönmemesi düşüncesi kız çocuklarının okullaşmanın önündeki engel olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, yaşanan çevrede okuyarak meslek sahibi olmuş bir kadın modelin olmamasının da, okullaşmayı olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Bireysel Nedenler

Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesindeki bireysel nedenlere ilişkin veriler tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8.

Kız Çocuklarının Zorunlu Eğitim Sonrası Ortaöğretime Devam Etmemesindeki Bireysel Nedenlere İlişkin

Temalar	Veli Kodu
Okula olan isteksizlik	V12,V4,V21,V31
Düşük başarı	V10,V14,V22,V23,V29

Tablo 8' de kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesindeki bireysel kaynaklı nedenler akademik başarının düşük olması ve öğrencinin isteksizliği olarak iki temaya ayrılmıştır. Tablo incelendiğinde 4 velinin kızlarının okula olan isteksizliğini ve 5 velinin de kızlarının ilköğretimde ki akademik başarısının düşük olmasını neden göstererek zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime göndermediği görülmektedir.

Kız çocuklarının okula olan isteksizliği nedeniyle ortaöğretime devam etmediğini belirten bazı velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir.

V12 “Öylesine gitmedi”.

V21 “Kendi istemediği için göndermedim”.

V31 “Kendi istemedi”.

Kız çocuklarının ilköğretimdeki akademik başarısı düşük olması nedeniyle ortaöğretime göndermeyen bazı velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir.

V10 “8 yıl boyunca okulu bitirdi doğru dürüst okuma bilmediği için okula devam etmedi”.

V14 “Dersleri kötüydü”.

Kız çocukları ilköğretimde yaşadıkları bazı sıkıntılar nedeniyle okula karşı isteksiz hale gelmiş olabilirler. Bu isteksizliğe velilerin okula karşı ilgisiz tavırları, taşımali eğitim uygulamasında veya Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda yaşamış olduğu herhangi bir sıkıntı, çocukta var olan öğrenme kusuru, öğretmenlerin onlara karşı sergilediği yanlış bir davranış ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramama gibi nedenler sebep olmuş olabilir. Bu durum kız çocuklarının ortaöğretime devam etmemesine neden olmaktadır. Öğrencilerin okula karşı isteksizliği bulgusu DİE (1997) raporuyla da desteklenmektedir. Yine Gönenç, Ayhan ve Bakır (2002) yapmış oldukları çalışmada, okula karşı isteksiz ve ilgisiz olunmasını ve ilköğretimdeki akademik başarının düşük olmasını, kızların ortaöğretime devam etmemesine neden olduğunu belirtmişlerdir. Zorunlu eğitim sürecinde kız çocuklarının akademik başarılarının düşük olması, velilerde kız çocuklarının ortaöğretimde de akademik başarılarının düşük olacağı inancını doğurmuş olmasından dolayı kız çocuklarını okula göndermemiş olabilirler.

BÖLÜM V

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler bulunmaktadır.

Sonuçlar

1. Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmemesinde aile en etkili karar vericidir.
2. Anne ve babaların eğitim seviyelerinin düşük olması kız çocuklarının ortaöğretime devam etmemesinde etkilidir.
3. Kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmemesinde yaşadıkları yerde bir ortaöğretim kurumunun olmaması etkilidir.
4. Kız çocuklarının evlerinden uzak bir yerde barınma problemlerinin olması ortaöğretime gönderilmelerini engellemektedir.
5. Ortaöğretim kurumlarında uygulanan karma eğitim uygulamasının kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmemesinde etkilidir.
6. Ortaöğretim kurumlarındaki kılık kıyafet uygulaması kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmemesinde önemli bir etkidir.
7. Maddi durumu kötü olan aileler çocuklarını okutmada tercihlerini erkek çocuklardan yana kullanmaktadırlar.
8. Ailenin maddi durumun kötü olması kız çocuklarının okullaşmamasında önemli bir etkidir.
9. Kız çocuklarına aileleri tarafından verilen ev işlerini yapma ve küçük kardeşlerine bakma yükümlülükleri, ortaöğretime devam etmemelerinde etkilidir.
10. Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi ortaöğretimde okullaşmamalarında etkilidir.

11. Kız çocuklarının mevsimlik işçi olarak çalıştırılması ortaöğretimde okullaşmalarının önünde engeldir.
12. Üniversite mezunlarının işsiz kalmaları velilerin kız çocuklarını ortaöğretime göndermelerine bir engeldir.
13. Kız çocuklarının ilköğretimdeki akademik başarıları ortaöğretime devam edip etmemelerinde etkilidir.

Öneriler

1. Çalışma farklı illerde ve ilçelerde daha kapsamlı bir şekilde yapılabilir. Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı'yla ortak çalışma yapılabilir.
2. Ortalama aylık gelirleri düşük olan ailelere maddi yardım sağlanarak kız çocuklarını ortaöğretime göndermeleri sağlanabilir.
3. Araştırmanın yapıldığı ilde ortaöğretim okullarındaki kılık kıyafet uygulaması konusunda il milli eğitim müdürlüğüne yetki devri gerçekleştirilerek esneklik sağlanabilir.
4. Araştırmanın yapıldığı ilde aileler mevsimlik işçi olarak farklı illere gitmekte ve kız çocuklarını bırakabilecekleri güvenli yurtların olmamasını ve ekonomik gelir kaybını öne sürerek yanlarında götürmektedirler. Kız çocuklarının eğitimlerine devam edebilmeleri için öğrenci özellikleri (fizyolojik ve psikolojik) göz önünde tutarak çocukların kalabilecekleri güvenli yurtlar yapılabilir.
5. İl milli eğitim müdürlüğü gerekli imkanları sağlayarak kendi bünyesindeki ve üniversitelerde bu konu üzerinde çalışan akademik personelle işbirliği içerisine girebilir ve orta öğretime devam etmeyen kız çocuklarının okula devam etmelerini sağlayacak çözüm yolları geliştirilebilir.
6. Zorunlu eğitim sonrası kız çocuklarının ortaöğretime gönderilmesini sağlayabilmek için özellikle mezra, köy ve kasabalarda aile eğitimi programı düzenlenerek aileler eğitimin bireysel ve toplumsal getirileri hakkında bilgilendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D. ve Joshua A. (2001). *How Large are Human Capital Externalities* Cambridge. Web: <http://www.nber.org/chapters/c11054>. adresinden 08 Nisan 2010 tarihinde alınmıştır.
- Akad, M. (1992). *Teori ve Uygulamada Sosyal Güvenlik Hakkı*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Alpkaya, G. (2000). *İnsan Hakları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Altunya N. (1999). *Türkiye Cumhuriyetinde Din Eğitimi, 75 Yılda Eğitim, Türkiye Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul.
- Altunya, N. (2003). *Türkiye’de Eğitim ve Öğrenim Hakkı*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Akbaş, Ö.A. (2006). Köy çocuklarının ortaöğretime geçiş sürecinde yaşadıkları sorunların toplumsal cinsiyet açısından karşılaştırılması. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyüz, E. (2000), *Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı*, Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/akyuz.htm>. adresinden 10 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.
- Arslan, Z. (2005). *Anayasa Teorisi*, Ankara , Seçkin Yayıncılık.
- Bakış, O., Levent, H., İnel, A. Ve Polat, S. (2009). *Türkiye’de Eğitime Erişimin Engelleycileri*. Sabancı Üniversitesi, İstanbul: ERG Yayınları.
- Balcı, A. (2009). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Başaran, İ. E. (1999). *Eğitime Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Buluç, B. (1997). *Türkiye’de İlköğretim İkinci Kademe Okullarında Eğitimde Fırsat ve İmkan Eşitliği*. Eğitim Yönetimi Dergisi
- Buluç, B. (2007). Eğitim Amaç ve İşlevleri. Eğitim Bilimine Giriş: editör. Emin Karip. Ankara: Pegem Yayınları.

- Celkan, H. Y. (1993). *Eğitim Sosyolojisi*. Erzurum. Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Cılga, A. (2001). *Çocuk Hakları ve Eğitimi*. Milli Eğitim Dergisi.
- Cicioğlu, H. (1987). *Halil Fikret Kanad Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri İçinde*. Aktaran: Dilli Celaleddin (2006).
- Çallı, Y. (2009). *Türk anayasa hukukunda eğitim hakkı*. Yayınlanmış doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demren, Ç.(2001). *Ataerkillik ve erkeklik biçimlerinin karşılıklı ilişkileri ve etkileşimi* Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DİE. (1997). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara: DİE Matbaası.
- DİE. (2003). *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara: DİE Matbaası.
- Dilli, C. (2006). *Zorunlu eğitim çağında bulunan kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DPT. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve 8.Beş Yıllık kalkınma Planı*, Ankara: DPT Yayınları
- DPT. (2005). *Bin Yıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2005*. Ankara: Koza Yayın Dağıtım ve Ticaret A.Ş.
- DPT. (2010). *Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri Raporu*. Web: www.dpt.gov.tr adresinden 10 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.
- Doğan, İ. (2004). *Toplum ve Eğitim Üzerine Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Duman, A. (2009). "Female Education Inequality in Turkey: Factors Affecting Girl's." *Central European University*.

- Dural, A. B, Zeyrekli, S. (2008) Sosyal Devletin Eğitim İşlevi. Edirne: Eğitim ve Toplum
- Dünya Bankası (2005). *Turkey Education Sector Study*. Report No: 32450 Washington DC.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara. Meteksan Yayınevi
- ERG. (2008). *Eğitim Reformu Girişimi Topluluğu*. Ankara: Sabancı Üniversitesi.
- Eğitim Sen (2011). 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılı Değerlendirme Raporu. Web: www.egitimsen.org.tr adresinden 10 Temmuz 2010 tarihinde alınmıştır.
- Feinstein, L. (2006). *What Are The Effects Of Education On Health*. Web: www.oecd.org/dataoecd/15/18/37425753. adresinden 20 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.
- Fidan, E. ve Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yayıncılık.
- Gökçe, F. (2009). *Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim*: Ankara, Pegem Akademi.
- Gönenç, M. AYHAN, N. ve Bakır, A. (2002). Kız Çocuklarının Eğitiminin Engellenmesi ve Ev İşlerinde Çalıştırılması. Türkiye'de Çalışan Kadınlar Semineri, DİE Yayın No. 2534. Ankara: DİE Matbaası.
- Gündüz-Hoşgör, A. (2005). Kız Çocuklarının Okullaşmalarını Etkileyen Faktörler: Aile İçi İletişim Örüntüleri ve Karar Verme Süreçleri, Web: [http:// www. ted. gov.tr](http://www.ted.gov.tr). adresinden 20 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.
- George A. Lundberg Clarence , C.Schrag ve Otton N.Larsen, Soyoloji,Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını No: 19, 1970, Ankara, (2 Cilt, Çeviren: Dr. Özer Ozankaya, Doç. Dr. Ülker Gürkan).
- Hanushek, A. E. And Kimko, D. D. (2000). *Schooling, Labour Force Quality and The Growth of Nations, American Economic Review*.
- Hesapçıoğlu, M. (2001). *Türkiye'de Makro Düzeyde İnsan Kaynaklarının Planlanması*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Human Capital Investment, (1998): *Measuring The Stock of Human Capital*. OECD: Paris. Web: [http// browse.oecdbookshop.org](http://browse.oecdbookshop.org) adresinden 15 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

Haveman, Robert H., Barbara L. W. (1984). *Schooling and Economic Well-Being: The Role of Nonmarket Effects*.

Kavak, Y. (2010). *2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Eğitim Sistemine Bir Bakış*, İstanbul, TÜSİAD Yayınları.

Kaya, Y. K. (1993). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Karip, E. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Koçer, H. A. (1980). *Eğitim Tarihi*. Ankara. A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

Kolaşın, G. Ve Dinçer, A. (2009). *Türkiye'de Öğrenci Başarısında Eşitsizliğin Belirleyicileri*. Sabancı Üniversitesi. ERG Yayınları.

Köksal, K. (2011). *Türk Eğitim Sistemi*. E. Karip. (Editör). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Küçük, G. (2005). *Eğitim Yatırımlarının Bireysel ve Sosyal Getirisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Lochner, Lance ve Enrico Moretti (2004). *The Effect of Education on Crime: Evidence from Prison Inmates, Arrests, and Self-Reports*. *American Economic Review*

Locher , L. (2007). *Education and Crime*. University of Western Ontario..

MEB. (2002). *2002 Yılı Başında Milli Eğitim*. Ankara: Akşam Sanat Okulu Matbaası.

MEB. (2009). *Milli Eğitim İstatistikleri 2009-2010*. Ankara: MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı.

MEB. (2010). *Milli Eğitim İstatistikleri 2009-2010*. Ankara: MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı.

MEB. (2011). *Milli Eğitim İstatistikleri 2009-2010*. Ankara: MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı.

OECD (2006). *Education At a Glance: OECD Indicators*. Web: www.oecd.org adresinden 17 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

- Okçu, D. (2007). *Eğitim Hakkı ve Tarihsel Gelişimi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Oturan, N. (2003). *Kız Çocuklarının Okullaşması İçin Yapabileceklerimiz Var*. Ankara: UNICEF.
- Oreopoulos, P. (2003). "Do Dropouts Drop Out Too Soon? International Evidence From Changes in School-Leaving Laws," NBER Working Papers
- Özmen, F. (2004). *Eğitimde Okul ve Sınıf; Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Edit: Mehmet Taşpınar. Elazığ: Elazığ Üniversitesi Yayınları.
- Psacharopoulos, G. (1995). *Education for Development*, A World Bank Publication.
- Psacharopoulos, G. and Patrinos, A. H. (2002). *Returns to Investment in Education: A Further Update*, World Bank Policy Research Working Paper.
- Riddell, C. W. (2004). *The Social Benefits of Education: New Evidence on an Old Question*, Department of Economics University of British Columbia
- Romer, M. (1990). *Endogenous Technological Change*. Journal of Political Economic
- Rozenweigh, M.R. and Schultz T. P. (1991). *Who Receives Medical Care? Income, Implicit Prices and the Distribution of Medical Services Among Pregnant Women In The U.S.A*. Journal Of Human Resources.
- Selçuk, Z. ve Terzioğlu, T. (2007). *Eğitimi İzleme Raporu*, İstanbul: Sabancı Üniversitesi, ERG Yayınları.
- Sezgin, P., Levent, H., Bakış, O., Insel, A. (2009). *Türkiye'de Eğitime Erişimin Belirleyicileri. İstanbul. Sabancı Üniversitesi. ERG. Yayınları*
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, M. A. (2007). *Eğitimin Toplumsal Temelleri*. Eğitim Bilimine Giriş: editör. Emin Karip. Ankara: Pegem Yayınları.
- Suğur, N. (2008). *Eğitim ve Toplumsal Hareketlilik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

- Şişman, M. (2004). *Öğretim Liderliği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Tansel, A. (2002). *Determinants of School Attainment of Boys and Girls In Turkey: Individual, household, And Community Factors*. *Economics of Education Review*, 21, 455-470.
- Teyfur, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Teziç, E. (2001). *Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım,
- Tezcan, M.(1999). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Tolan, B. (1980). *Çağdaş Toplumun Bunalımı–Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara: AİTİA Yayınları.
- Tomul , E. (2005). “Türkiye’de Cinsiyete Göre Eğitim Süreleri”. *Eğitim Bilim Toplum*, 3 (10), 62-73.
- Tomul, E. (2007). “Türkiye’de Eğitime Katılım Üzerinde Gelirin Etkisi”. *Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Tunç, S. (1969). *Türkiye Eğitim Eşitliği*. Ankara: Başnur Matbaası.
- Tunç, İ. A. (2009). Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri Van İl Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Web:<http://efdergi.yyu.edu.tr> adresinden 15 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı*. (2008). Ankara: T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- Turner, B. (1986). *Eşitlik*. Ankara: Dost Kitapevi
- Tural, N. K. (2002).*Eğitim Finansmanı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Türkmen, F.(2002).*Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması*. Yayınlanmış Uzmanlık Tezi. Ankara: DPT Yayınları
- Türk Eğitim Sen (2001). *Türk Milli Eğitimi*, Ankara
- UNICEF (1999). *Dünya Çocuklarının Durumu*. UNİCEF Türkiye Temsilciliği. Ankara.

UNICEF, (2003). *The State Of The World's Children*, New York. Web

www.unicef.org.tr adresinden 15 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

UNICEF,(2004). *Dünya Çocuklarının Durumu*. UNİCEF Türkiye Temsilciliği. Ankara.

UNICEF, (2011). *Çocuklar İçin Birleşelim*. Web: [www.unicef.org.tr/tr / content](http://www.unicef.org.tr/tr/content)

adresinden 12 Aralık 2011 tarihinde alınmıştır.

Ülker, İ. (2010). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve Türk Anayasa Hukukunda eğitim hakkı ve özgürlüğü, yayınlanmış yüksek lisans tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Variş, F. (1971). *Eğitime Giriş*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

Yaşar, N. (1999). *Avrupa insan hakları sisteminde ve Türk hukukunda eğitim hakkı ve özgürlüğü*, yayınlanmış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara. Seçkin Yayıncılık

Yumuşak, G. İ. (2009). *Kadın Eğitiminin İktisadi Analizi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım

Zoraloğlu, Y. (1998).*Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Üniversite Giriş Sınavı*. Yayınlanmış Makale.

Wolfe, L. B. Ve Haveman, H. R. (2000). *Social and Nonmarket Benefits From Education In An Advanced Economy*.

EKLER

Ek-1: Görüşme Cetveli

Sayın Katılımcı;

Bu çalışmanın amacı; kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrasında ortaöğretime devam etmemelerinin nedenlerini ortaya çıkartmaktır. Bu yarı yapılandırılmış bilgi toplama aracı ile elde edilen veriler bilimsel bir çalışma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Formun hiçbir yerine adınızı yazmanız gerekmemektedir.

Katkılarınız için teşekkür ederim

Veysel BORA

1)Aileyle İlgili Temel Bilgiler

Anne baba birlikte mi yaşıyor?

Evet () Hayır()

Ailedeki kardeş sayısı kaçtır? (.....)

Evde kaç kişi yaşıyor.

Ailedeki çocukların cinsiyetlerine göre sayıları.

Erkek:.... Kız:.....

Okula gitmeyen

Ailedeki çocukların devam ettikleri okul kademelerine göre dağılımı.

Anaokulu:.....

İlkokul:.....

Lise:.....

Üniversite:.....

Yüksek Lisans:.....

Ailedeki çocukların mezun oldukları okul kademelerine göre dağılımı.

İlköğretim mezunu :..... kızerkek

Lise Mezunu :.....kızerkek

Üniversite Mezunu :.....kızerkek

Ailenin yaşadığı yerleşim yeri: il () ilçe () kasaba ()
köy () mezra ()

Yaşadığınız yerleşim yerinin nüfusu(.....)**Ailenin ortalama aylık geliri:**

650 TL ve daha az () 651-1000 TL () 1001-1500 TL () 1501-2000 TL ()
 2001- 2500 TL () 2501- 3000 TL () 3001- 3500 TL () 4000 TL ve üstü ()

2.Babayla ilgili Bilgiler**Kaç yaşındasınız? (.....)**

İstihdam durumunuz: Çalışıyor() Çalışmıyor()

Çalışıyorsanız ne iş yapıyorsunuz?

İşsiz () Çiftçi () Serbest Meslek () Memur () Esnaf ()

Diğer:.....

Eğitim Durumunuz nedir?

Hiç okula gitmemiş () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise
 Mezunu ()

Üniversite Mezunu() Y. Lisans Mezunu()

3.Anneyle ilgili Bilgiler**Kaç yaşındasınız? (.....)****Mesleğiniz nedir?**

Ev hanımı () Memur() Esnaf() Çiftçi() Diğer:.....

Eğitim Durumunuz nedir?

Hiç okula gitmemiş () İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu ()
 Üniversite mezunu()

3.Çocukla ilgili Bilgiler**Kaç yaşındasın? (.....)**

Bir işte çalışıyor musun? Evet() Hayır()

Cevabı evet olanlar için: Ne iş yapıyorsun?

.....

Küçük kardeşlerine bakıyor musun? Evet() Hayır()

Ev işlerine yardım ediyor musun? Evet() Hayır()

Cevabı evet olanlar için: Evde ne tür işler yapıyorsunuz?

Yemekleri ben yaparım ()

Bulaşıkları ben yıkarım ()

Evi her zaman ben temizlerim ()

Evde bulunan hayvanlara bakarım ()

Diğer:.....

.....

Liseye devam etseydin büyüünce ne olmayı düşünüyordun?

.....

İlköğretimden sonra liseye devam etmemene kim karar verdi?

ben () annem () babam () dedem() babaannem() anneannem() abim ()

diğer(.....)

İlköğretim diploma notun kaç? (.....)

Kızınızı zorunlu eğitimi bitirdikten sonra neden liseye göndermediniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kızınızı zorunlu eğitimden sonra liseye göndermemenizde bulunduğunuz

yerde bir lise olmaması etkili oldu mu? Evet () Hayır ()

Cevabınız evetse neden?

.....

.....

.....

.....

Kızınızı zorunlu eğitim sonrası liseye göndermemenizde, kızınızın

ilköğretimdeki akademik başarısının etkisi oldu mu? Evet () Hayır ()

Cevabınız evetse neden?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Veysel BORA
Doğum Tarihi ve Yeri: 01.01.1982 / Burdur

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Ana Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Programı.
Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi:

2005-2006 Kars İli Selim İlçesi Yaylacık İlköğretim Okulu
2006-2010 Gaziantep İli Araban İlçesi Fıstıklıdağ İlköğretim Okulu
2010-..... Burdur İli Tefenni İlçesi Beyköy İlköğretim Okulu

e-mail: veyselbora@hotmail.com